

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM
2010 – 2013**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

František Pastir

Dědické tituly dnes a de lege ferenda

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce:
JUDr. Martina Karhanová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2010 - 2013

BACHELOR THESIS

František Pastir

Heritage titles today and de lege ferenda

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor:
JUDr. Martina Karhanová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Hoříně dne 29. 3. 2013

František Pastir

Poděkování

Chtěl bych poděkovat své vedoucí práce paní JUDr. Martině Karhanové za cenné rady, trpělivost a konzultace při zpracování této bakalářské práce.

ANOTACE

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybral problematiku, se kterou se každý z nás minimálně jednou za život setká. Tématem této bakalářské práce je zpracování aktuální právní úpravy dědického práva v komparaci s právní úpravou, jež vstoupí v účinnost od 1. 1. 2014. Především se jedná o problematiku úpravy dědických titulů dle aktuální právní úpravy a právní úpravy budoucí.

KLÍČOVÁ SLOVA

Dědictví, dědic, dědický titul, zákonná posloupnost, testamentární posloupnost, odkaz, dědická smlouva

ANOTATION

The main theme of my bachelor thesis is theme dealing with heritage law. Especially I would like to devote my bachelor thesis to current wording of heritage law in accordance with the law No. 40/1964 Col. Civil code. As well I used as the comparison method by newly stated heritage titles, which currently are a part of New civil code. The New civil code becomes effective from 1. 1. 2014.

KEY WORDS

Heritage, heir, heir title, heir-at-law, testament, testamency disposition, heir's agreement

OBSAH

1. ÚVOD	9
2. DĚDICKÉ PRÁVO A JEHO POSTAVENÍ V PRÁVNÍM ŘÁDU	10
3. HISTORICKÝ EXKURZ DO DĚDICKÉHO PRÁVA.....	11
4. PRÁVNÍ POSTAVENÍ DEDICE A DĚDICTVÍ	16
4.1. SMRT FYZICKÉ OSOBY	16
4.2. EXISTENCE POZŮSTALOSTI NEBOLI DĚDICTVÍ.....	17
4.3. ODMÍTNUTÍ A PŘÍJETÍ DĚDICTVÍ	18
4.4. PŘECHOD DLUHŮ NA DĚDICE	20
4.5. NEOPOMENUTELNÝ DĚDIC.....	22
4.6. VYDĚDĚNÍ.....	23
4.7. OCHRANA OPRÁVNĚNÉHO DĚDICE	25
4.8. SPRÁVCE DĚDICTVÍ.....	26
5. DĚDĚNÍ ZE ZÁKONA	29
5.1. DĚDICKÉ POSLOUPNOSTI.....	29
5.1.1. PRVNÍ DĚDICKÁ SKUPINA.....	29
5.1.2. DRUHÁ DĚDICKÁ SKUPINA.....	31
5.1.3. TŘETÍ DĚDICKÁ SKUPINA	32
5.1.4. ČTVRTÁ DĚDICKÁ SKUPINA.....	34
6. TESTAMENT.....	35
6.1. NÁLEŽITOSTI K SEPSÁNÍ ZÁVĚTI	35
6.2. ZPŮSOBILOST ZŮSTAVITELE SEPSAT ZÁVĚŤ	36
6.3. ZBAVENÍ NEBO OMEZENÍ ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM	36
6.4. VĚK ZŮSTAVITELE	36
6.5. NÁLEŽITOSTI PROJEVU VŮLE	37
6.6. FORMA TESTAMENTU.....	37
6.6.1. HOLOGRAFNÍ	37
6.6.2. ALOGRAFNÍ.....	38
6.7. ZÁVĚŤ OSOBY, KTERÁ NEMŮŽE ČÍST NEBO PSÁT	39
6.8. ZÁVĚŤ POŘÍZENÁ FORMOU NOTÁŘSKÉHO ZÁPISU	40
6.9. PODMÍNKY V ZÁVĚTI.....	40
6.10. ZRUŠENÍ ZÁVĚTI.....	41

6.10.1. ZŘÍZENÍ NOVÉ ZÁVĚTI.....	41
6.10.2. ODVOLÁNÍ ZÁVĚTI.....	41
6.10.3. ZNIČENÍ LISTINY.....	41
7. DĚDICKÉ TITULY DE LEGE FERENDA.....	43
7.1. TESTAMENT.....	43
7.2. DĚDICKÁ POSLOUPNOST DLE ZÁKONA – DĚDICKÉ SKUPINY.....	44
7.3. DĚDICKÁ SMLOUVA.....	45
7.4. NÁHRADNÍ DĚDIC.....	46
7.4.1. OBECNÉ NÁHRADNICTVÍ.....	46
7.4.2. SVĚŘENSKÉ NÁSTUPNICTVÍ.....	47
7.5. ODKAZ.....	48
8. ZÁVĚR.....	50
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ.....	51
SEZNAM PŘÍLOH.....	52

1. ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybral problematiku, se kterou se každý z nás minimálně jednou za život setká. Tématem této bakalářské práce je zpracování aktuální právní úpravy dědického práva v komparaci s právní úpravou, jež vstoupí v účinnost od 1. 1. 2014. Především se jedná o problematiku úpravy dědických titulů dle aktuální právní úpravy a právní úpravy budoucí.

Jedna z úvodních kapitol pojednává o vymezení dědického práva a jeho zařazení do systému soukromého práva včetně pojmu dědic a dědictví jako takového, jeho náležitosti a následně předkládá historický exkurz do dědického práva jako celku. V této části se zejména zaměřuji na právní úpravu dědického práva v době starověkého Říma, neboť právě z tohoto historického období stávající právní úprava vzešla. Současně uvádím, že některé principy a instituty tehdejší právní úpravy byly recipovány do budoucí právní úpravy dědického práva, jenž bude účinný počínaje 1.1. 2014. Dále se své bakalářské práce věnuji podrobněji jednotlivým dědickým titulům. Kapitoly jsou koncipovány tak, aby co nejužitečnějším způsobem bylo pojednáno o jednotlivých dědických titulech (nabývání dědictví ze zákona, testament), neboť se jedná o dědické tituly, které jsou upraveny stávající legislativou, a to zákonem č. 40/1964 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“). V předposlední kapitole se zaměřím na exkurz do právní úpravy dědických titulů upravených zákonem č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, tzv. nový občanský zákoník (dále jen „NOZ“). Návrhem de lege ferenda, tedy tím jaké právo má být, byly původně zamýšleny právě ony nové dědické tituly obsažené v novém občanském zákoníku. Kapitola bude pouze přiblížením právní úpravy dědických titulů, které tato nová, doposud neúčinná, právní úprava do právního řádu České republiky přináší. Závěrečná kapitola obsahuje shrnutí práce jako celku, poznatky získané studiem dané problematiky.

Mým cílem je zpracovat přehled stávající účinné právní úpravy dědických titulů dle aktuální právní úpravy a právní úpravy budoucí, a to z pohledu právního, včetně praktické části v podobě vzorů závěti.

2. DĚDICKÉ PRÁVO A JEHO POSTAVENÍ V PRÁVNÍM ŘÁDU

Dědické právo je součástí právního řádu České republiky a řadí se do skupiny práva soukromého. Dědické právo je právem, které se uplatňuje v případě nastalé právní události tzv. „post mortem“, tedy úmrtím zůstavitele. Právo dědit a být dědicem je právem zakotveným v zákoně č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Listina“), který je součástí ústavního pořádku České republiky. V článku 11 odst. 1 věta třetí Listiny je výslovně uvedeno, že dědictví se zaručuje. Dědění jako takové je právem zaručeným ústavním zákonem a tudíž nemůže být vyloučeno. Ač je toto právo zaručeno Listinou Ústavní soud ve svém rozhodnutí judikoval, že předmětem dědění však nejsou základní práva a svobody zaručená Listinou základních práv a svobod, která mají charakter přirozených osobních práv, jež smrtí oprávněného subjektu zanikají, s výjimkou těch práv, u nichž to zvláštní zákony stanoví, případně určují, že přecházejí na další subjekty. Předmětem dědictví nemůže být ani právo podat ústavní stížnost týkající se porušení základních práv a svobod.¹

Podrobná hmotněprávní úprava dědického práva je obsažena v zákoně v části 7. § 460 až § 487 a procesně právní v části 5. hlava § 175a do § 175ze v zákoně č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Listinou zaručené právo dědit mají všechny subjekty povolane k dědictví bez rozdílu, a to buď ze zákona, nebo ze závěti popřípadě v kombinaci obou titulů.

¹ <http://kraken.slv.cz/III.ÚS66/97> dne 29. 3. 2013.

3. HISTORICKÝ EXKURZ DO DĚDICKÉHO PRÁVA

Dědické právo je právem, které provází náš běžný život, ale jeho základ byl položen již v dobách starověku, tudíž úzce souvisí se vznikem prvních států a společenského zřízení jako takového. V tomto případě hovoříme o období starověkého Řecka, kde v případě městského státu Athény byli obyvatelé rozděleni do majetkových skupin a jako způsob nabývání majetku na základě testamentu nebo zákonné posloupnosti.

Období starověkého Říma je z právního pohledu historické období, které znamená základní ustanovení a myšlenky pro soudobé dědické právo. Dle Římského práva platilo, že pokud zemře člověk způsobilý mít právo na jmění, zanikají jeho rodinného poměry, avšak jeho majetkové poměry trvají a do nich vstoupí třetí osoba. Římské právo bylo postaveno na principu tzv. universální sukcese.

Universální sukcesí rozumíme přechod veškerých majetkových práv a závazků na dědice jako celek. Dědic tedy nebyl oprávněn si vybrat, jaký podíl z dědictví mu připadne. Právě na této myšlence je založena stávající právní úprava dědického práva. Vedle uvedené universální sukcese existovala v dobách starověkého Říma i tzv. singulární sukcese, která se nyní recipuje to našeho právního řádu a to v podobě tzv. odkazu v rámci testamentu. Základem dědického práva starověkého Říma je tzv. Zákon dvanácti desek, klade důraz na testamentární posloupnost, neboť dle tohoto právního předpisu je vztah mezi zákonnou a testamentární posloupností postaven tak, že aplikační přednost má vždy projev zůstavitelovi vůle. Je to právě zůstavitelova vůle, která jednoznačně říká, kdo bude zůstavitelovým dědicem a teprve, není-li tomu tak, nastává posloupnost intestátní, kdy osoba dědice je stanovena objektivní právní normou.² V Římě tedy původně existovala pouze intestátní posloupnost, avšak pozdějším vývojem lze říci, že testamentární posloupnost se vyvinula do takových parametrů tak, že se poměr obou dědických titulů ustálil.³

K platnosti závěti byla nutná zůstavitelova způsobilost činit poslední pořízení, forma závěti a platné ustanovení dědice. Mezi formy nejstarší formy závěti patřily závěť před svolanými shromážděním a závěť před sešikovaným vojskem k bitvě.⁴ Po vydání Zákona 12ti desek se vyvinula tzv. závěť mědi a vah, která vznikla při slavnostním obřadném prodeji veškerého majetku. Zůstavitel původně formálně převáděl na důvěrníka veškerý majetek a

² Balík Stanislav, Balík Stanislav ml., Rukověť k dějinám římského práva a jeho institucí, 2. Rozšířené vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, ISBN: 978-80-7380-021-5, str. 210.

³ Kincl J., Urfus V., Skřepeck M. Římské právo, 1. Vydání, Praha: C.H. Beck, 1995; ISBN: 80-7179-031-1, str. 266.

⁴ Balík Stanislav, Balík Stanislav ml., Rukověť k dějinám římského práva a jeho institucí, 2. Rozšířené vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, ISBN: 978-80-7380-021-5, str. 210.

ústním prohlášením nařizoval, co z tohoto majetku má důvěrník komu z majetku převést.⁵ Z výše uvedeného lze dovodit, že postupem času nabylo významu ústní prohlášení a tedy vznik závěti ve formě ústního prohlášení. Tato forma závěti se vrací do našeho právního řádu v podobě nového občanského zákoníku, tzv. privilegované formy závěti, upravené zněním ustanovení § 1542 a násl. NOZ.

V klasické době Říma pak převládá písemná forma závěti. Zůstavitel činil ústní prohlášení před 7 svědky, listina obsahuje jeho poslední vůli. Rovněž byly stanoveny podmínky pro případ, kdy činil závěť slepec nebo osoba, která neuměla psát. V prvním případě se přibral notář nebo osmý svědek. V případě osoby, která neuměla psát, za ni podepisoval osmý svědek. Římské právo uznávalo mírnější formy závěti v případech, kdy závěť byla pořízena výlučně ve prospěch zůstavitelových potomků, v době epidemie nakažlivé choroby nebo v případě závěti pořízené na venkově. K podstatným náležitostem závěti patřilo již v římském právu ustanovení dědice, které muselo být provedeno v přímém rozkazu a latinsky.⁶ Ustanovení dědice muselo být provedeno jako prvotní úkon, neboť vše co bylo učiněno před tímto uvedeným právním úkonem, bylo považováno za neplatné.

Římské právo již znalo tzv. odkazy. Jedná se o právní institut, který se nám obdobným způsobem vrací do právního řádu v podobě nového občanského zákoníku, zejména ustanovení § 1594 až § 1603 NOZ. Odkazem byl závětní dědic povinen vydat tzv. odkazníkovi tu část dědictví, která mu dle nařízení zůstavitele náleží. Předmětem odkazu mohla být věc, pohledávka či osobní služebnost, důchod. Zvláštním odkazem byla forma tzv. fideikomisu, v tomto případě se jedná o neformální odkaz zůstavitele ve formě prosby, kdy zůstavitel žádá dědice, aby po jeho smrti splnil něco třetí osobě. V období římské republiky byla právní povaha fideikomisu pouze v morální rovině. Později se z tohoto institutu vyvinul právní institut – závazek, vymahatelný před konsulem a později v době císaře Claudia před tzv. fideikomisárním prétozem.⁷

Římské právo vedle testamentární posloupnosti rozeznávalo i tzv. intestátní neboli zákonnou posloupnost. Ze zákona nastupuje dědictví v případě, kdy zůstavitel nezanechá závěť, jeho závěť je shledána neplatnou nebo pozbyla platnosti. Obdobně jako je tomu v současném právním řádu České republiky i římské právo dělilo v případě intestátní posloupnosti dědice do několika skupin alias tříd.

⁵ Balík Stanislav, Balík Stanislav ml., Rukověť k dějinám římského práva a jeho institucí, 2. Rozšířené vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, ISBN: 978-80-7380-021-5, str. 211.

⁶ Balík Stanislav, Balík Stanislav ml., Rukověť k dějinám římského práva a jeho institucí, 2. Rozšířené vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, ISBN: 978-80-7380-021-5, str. 212.

⁷ Balík Stanislav, Balík Stanislav ml., Rukověť k dějinám římského práva a jeho institucí, 2. Rozšířené vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, ISBN: 978-80-7380-021-5, str. 214.

První třída byla tvořena zůstavitelovými potomky, vzdálenější byli povoláni po bližších.

Ve druhé třídě byli povoláni ascendenti zůstavitele a jeho sourozenci se svými dětmi, proto se pozůstalost dělila mezi rodiče a sourozence podle hlav, což znamená nabývání dědického podílu rovným dílem.⁸

Ve třetí třídě byli povoláni k dědictví opět sourozenci a jejich děti, v tomto případě to však bylo sourozenectví plnorodé. Konečně ve čtvrté třídě byli povoláni všichni další příbuzní bez rozdílu stupně, s tím, že se pozůstalost dělila mezi ně podle hlav, tedy obdobným způsobem jako je tomu v případě druhé dědické třídy.

Stejně tak jako soudobé dědické právo zná institut tzv. neopomenutelného dědice tak je tomu i v případě římského práva. Nejstarší právo neomezovalo pořizovací svobodu pro případ smrti. Následkem toho dědicové byli vyloučeni z dědictví, pokud se o nich zůstavitel ve své poslední vůli nezmínil. V období republiky byla zakotvena zásada, že zůstavitel není oprávněn opomenout nejbližší zákonné dědice. Platilo, že pokud takové dědice chtěl vyloučit z dědění, musel uvedené dědice tzv. vydědit. V případě, kdy tak zůstavitel neučinil, byl povinen tyto dědice ve své poslední vůli zmínit, neboť se jednalo o tzv. neopomenutelné dědice.⁹

O dědickém právu je možné pojednat i obšírnějším způsobem to zejména s ohledem na jednotlivá historická období Římského státu, avšak mým cílem pojednat o problematice dědického práva a jeho institutech, které jsou významné jak pro stávající právní úpravu, tak pro právní úpravu budoucí, tj. účinnou od 1. 1. 2014.

Dědické právo v období doby předhusitské na území našeho státu se v zemském právu nerozvinulo, neboť do této doby existovalo tzv. odúmrtí právo panovníka. Odúmrtí právo panovníka znamenalo, že panovník si vyhradil právo k majetku zůstavitele, který neměl potomky, ale i v případech kdy zůstavitel své potomky měl, ale jejich dědický nárok nebyl uznán. Institut tzv. odúmrtí je rovněž užíván stávající právní úpravou dědického práva.¹⁰

Původně byly z dědictví vyloučeny dcery zůstavitele vůbec, a od Statut Konrádových v případě, že zůstavitel zanechal syny. Manželka neměla rovněž původně dědické právo k majetku manžela a její nárok byl zajišťován institucí vdovského věna. Výrok Statut Konrádových o nároku nejbližších dědiců v případě, že nebylo přímých potomků zůstavitele,

⁸ Kincl J., Urfus V., Skřejpek M. Římské právo, 1. Vydání, Praha: C.H. Beck, 1995; ISBN: 80-7179-031-1, str. 275.

⁹ Balík Stanislav, Balík Stanislav ml., Rukověť k dějinám římského práva a jeho institucí, 2. Rozšířené vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, ISBN: 978-80-7380-021-5, str. 210.

¹⁰ Karel Malý a kolektiv, Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 3. přepracované vydání, Linde Praha a.s., ISBN: 80-7201-433-1, str. 138.

však bylo možno vztáhnout i na ně. V praxi to znamenalo, že každý majetkový převod šlechtických nemovitostí, tedy i testament, vyžadoval souhlas panovníka.¹¹

Toto panovníkovo právo bylo postupně omezováno a následně zrušeno tím, že se jej Vladislav II. v roce 1497 vzdal za sebe i své nástupce pro Čechy a následně Rudolf II. v roce 1587 pro Moravu. Mezi šlechtou se počaly uplatňovat zásady dědického práva ze závěti, i ze zákona. V tomto případě tedy pozbyly svůj smysl tzv. zápisy s místem a zápisy bez místa, které byly za dob Viktorína Kornela ze Všehrd živou institucí dědického práva. Podstatou uvedených zápisů byl fingovaný závazek, ve kterém zůstavitel figuruje jako dlužník a obmyšlený jako věřitel. Tyto zápisy se vkládaly do zemských desek a v případě úmrtí zůstavitele jej z titulu dluhu nabýval obmyšlený. V rámci zajištění nezměnitelnosti tohoto zápisu, se vyvinul zápis s místem, tj. skutečně s místem na vepsání důvěryhodné osoby, která pak dosvědčila zaplacení dluhu.¹²

Jako dědický titul znalo v této době tzv. městské právo institut kšaftu. Kšaft neboli závěť pod vlivem římského práva měla nastavená velmi zřejmá a pevná pravidla. Kšaft měl formu jak ústní tak písemnou. V případě ústní formy závěti byla zapotřebí přítomnost důvěryhodné osoby. Z kšaftu byli vyloučeni duševně choří, nedospělí (muži do 18 let, dívky do 15 let vyjma dívek provdaných, neboť tyto nabývaly zletilosti sňatkem), děti dospělé, avšak v moci otce. Svědky závěti nemohli být nedospělí, ženy, domácí čeleď, hluší, duševně choří, tzv. zmařilí nad poctivostí a duchovní.¹³ U kšaftu platilo i současné pravidlo, že kšaft pozdější ruší kšaft dřívější. Pro případ, že zůstavitel zemřel bez závěti, dědické řízení postupovalo ve smyslu intestátní posloupnosti. Tato pravidla platila až do roku 1811 tedy do přijetí tzv. Všeobecného občanského zákoníku rakouského. Uvedený občanský zákoník byl novelizován císařskými nařízeními v roce 1912, které mimo jiné upravily i dědické právo a to zejména v otázkách podmínkách svědectví o posledním pořízení, zákonné dědické posloupnosti příbuzných manželského a nemanželského původu, zákonné dědické právo manžela.¹⁴

Z výše uvedeného je tedy více než zřejmé, že pro stávající právní úpravu dědického práva byly položeny základy již v dobách starověku zejména tedy tzv. Římské právo, jehož

¹¹ Karel Malý a kolektiv, Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 3. přepracované vydání, Linde Praha a.s., ISBN: 80-7201-433-1, str. 138.

¹² Karel Malý a kolektiv, Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 3. přepracované vydání, Linde Praha a.s., ISBN: 80-7201-433-1, str. 138 – 139.

¹³ Karel Malý a kolektiv, Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 3. přepracované vydání, Linde Praha a.s., ISBN: 80-7201-433-1, str. 139.

¹⁴ Karel Malý a kolektiv, Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 3. přepracované vydání, Linde Praha a.s., ISBN: 80-7201-433-1, str. 290.

několikátou recepci můžeme sledovat i v současné právní úpravě, a to nejen v otázkách dědického práva, nýbrž práva jako celku.

4. PRÁVNÍ POSTAVENÍ DĚDICE A DĚDICTVÍ

4.1. SMRT FYZICKÉ OSOBY

Smrt fyzické osoby se řadí k těm právním skutečnostem, na které se váže podle zákona vznik, změna nebo zánik občanskoprávních vztahů, jichž byla zemřelá osoba účastníkem. Pokud jde o dědickou sukcesi, je tato událost jejím východiskem.¹⁵

Smrt fyzické osoby zejména způsobí především zánik její právní subjektivity. Tato právní skutečnost nemůže zůstat bez vlivu ani na subjektivní práva a povinnosti, jichž byl zůstavitel nositelem. Některá z těchto práv a povinností jsou spojena výlučně s osobou zemřelého, že jeho smrtí zanikají, v těch ostatních je osud těchto práv a povinností regulován právními předpisy. Uvedené práva a povinnosti můžeme rozdělit do několika skupin. Můžeme zmínit zejména tzv. práva osobnostní, právo na výživné a povinnost výživné poskytovat. Z majetkových práv a povinností zanikají ty, u nichž bylo plnění omezeno jen na osobu věřitele, nebo pokud obsahem povinnosti bylo plnění, které mělo být osobně provedeno dlužníkem. Některá majetková práva jsou předmětem zvláštního režimu tzv. právního nástupnictví. Jako příklad lze uvést zejména o přechod práva nájmu bytu, nabytí práva na plnění z pojistné smlouvy o pojištění osob. Zvláštní úpravu následků smrti fyzické osoby - společníka obchodní společnosti nebo člena družstva obsahuje obchodní zákoník. Převážná většina práv a povinností jichž byla zemřelá fyzická osoba nositelem, však přechází na základě obecného režimu právního nástupnictví, tj. děděním.¹⁶

Obdobným způsobem se k pojmu dědění vyjádřil v již citovaném rozhodnutí sp. zn. III. ÚS 66/97 Ústavní soud, který judikoval, že „děděním přecházejí na právního nástupce práva a povinnosti zemřelé osoby podle ustanovení o dědickém nástupnictví v občanském zákoníku. Osud práv a povinností fyzické osoby je v případě její smrti rozdílný podle charakteru těchto práv a povinností. Některá práva a povinnosti smrtí fyzické osoby zanikají, tento právní následek postihuje zejména taková práva a povinnosti, která jsou vázána na osobu zůstavitele, jiná práva a povinnosti přesahují biologickou existenci svého nositele a přecházejí na další subjekty jako na právního nástupce zemřelého. Předmětem dědění podle občanského zákoníku jsou především věci ve výlučném vlastnictví nebo podílovém

¹⁵ Jiří Švestka, Jan Dvořák a kolektiv, Občanské právo hmotné 3, 5. Jubilejní aktualizované vydání. Wolters Kluwer ČR- ISBN 978-80-7357-466-6, s.261, 262.

¹⁶ http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_427.htm ze dne 10. 3. 2013.

spoluvlastnictví zůstavitele, jakož i práva a povinnosti vzešlá z vypořádání případného bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Do pozůstalosti patří i zůstavitelovy pohledávky a dluhy, spadá sem i podnik, který patřil zůstaviteli, práva akcionáře nebo společníka společnosti s ručením omezeným, vypořádací podíl člena družstva, stejně jako pohledávky za užití autorského práva apod. Předmětem dědění však nejsou základní práva a svobody zaručená Listinou základních práv a svobod, která mají charakter přirozených osobních práv, jež smrtí oprávněného subjektu zanikají, s výjimkou těch práv, u nichž to zvláštní zákony stanoví, případně určují, že přecházejí na další subjekty. Předmětem dědictví nemůže být ani právo podat ústavní stížnost týkající se porušení základních práv a svobod."¹⁷

Důkazem o smrti jedince je matriční doklad nebo úmrtní list. Uvedené dokumenty obsahují uvedenou skutečnost, tedy deklaraci o úmrtí fyzické osoby, a údaj o momentu, kdy tato událost nastala. Od té chvíle se určí osoby, které budou případnými dědici z okruhu zůstavitele. Zůstavitel, který sepsal závěť, může jakoukoliv osobu z dědictví vyloučit. O způsobu vyloučení osoby z dědictví je pojednáno v kapitole 4.6. této práce.

4.2. EXISTENCE POZŮSTALOSTI NEBOLI DĚDICTVÍ

S pouhou skutečností, kterou je smrt fyzické osoby, nelze spojovat dědické nástupnictví, pokud by po ní nezůstala nějaká majetková práva, jejichž existence není ohrožena zánikem dosavadního oprávněného subjektu.¹⁸

Tyto dva pojmy mají stejný význam, ale každý má svou jinou vlastnost. Rovněž uvádím, že dosavadní právní úprava uvedené pojmy, tedy pojmy pozůstalost a dědictví nerozlišuje. První pojem „pozůstalost“ je používán ve vztahu k majetku zůstavitele, který po své smrti zanechal a stane se předmětem dědění. Naopak druhý pojem „dědictví“ je používán k osobě, která nabývá v rámci dědického řízení majetek do svého vlastnictví.¹⁹

Pozůstalost je zůstavitelem zanechaný majetek, který má určitou hodnotu a může se stát předmětem prodeje. Po smrti zůstavitele, který po sobě nezanechal žádnou pozůstalost, k žádnému dědictví nedochází a nemůže ani dojít k žádné

¹⁷ Rozhodnutí Ústavního soudu ÚS III. 66/1997.

¹⁸ Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo praktická příručka, 3. Vydání, Praha:Linde,2007, ISBN 978-80-7201-674-1, str.28.

¹⁹ Jiří Švestka, Jan Dvořák a kolektiv, Občanské právo hmotné 3, 5. Jubilejní aktualizované vydání. Wolters Kluwer ČR- ISBN 978-80-7357-466-6, s.263.

odpovědnosti za zůstavitelovy dluhy, když dědicové žádného dědictví nenabyli. Mezi hlavní předměty v dědění patří hlavně věci ve výlučném vlastnictví nebo v podílovém spoluvlastnictví zůstavitele. Do pozůstalosti spadají i zůstavitelovy dluhy a pohledávky, které nabyl za dobu života. Právní řád nevylučuje, aby předmětem dědického řízení byl podnik, který zůstaviteli patřil nebo obchodní podíl v obchodní společnosti.

4.3. ODMÍTNUTÍ A PŘIJETÍ DĚDICTVÍ

Odmítnutí dědictví, má-li mít požadované následky, musí splňovat náležitosti, od nichž se nelze odchýlit. Odmítnutí dědictví je totiž jednostranným, výslovným a adresným projevem vůle spojeným s nezvratnými hmotněprávními účinky.²⁰

Žádný z dědiců nemůže být přinucen, aby bez svého vědomí nabyl dědictví, proto je každému z dědiců nabídnuto odmítnutí dědictví. Tento institut dědického práva je upraven § 463 a násl. zákona. Dědic zákonný i dědic závětní může odmítnout dědictví. Není přístupná varianta, aby dědic platně odmítnul dědictví ze závěti a přijal dědictví ze zákona. Pokud se dědic rozhodne odmítnout dědictví má povinnost podat prohlášení, které musí být uskutečněno výslovně ve smyslu výkladu projevu vůle. Výslovné prohlášení o odmítnutí dědictví musí být učiněno ústně před soudem nebo formou písemného prohlášení a zasláno k soudu. Toto prohlášení musí být uskutečněno před notářem, který projednával dědictví, kdyby se tak stalo před jiným, bylo by takové prohlášení bez právních účinků.²¹

Možnost odmítnout dědictví pro dědice začíná v den kdy je poučen o možnosti odmítnutí dědictví a to po dobu jednoho měsíce. I když se jedná o jednoměsíční lhůtu, je přípustné ze závažného důvodu tuto lhůtu prodloužit, když se dědic nachází v nesnázích, ale jen v případě, že dědic podal návrh o její prodloužení. Judikatura v tomto bodě dává jasný návod jak pohlížet na dědice, který svého práva nevyužije, a to takto: „neučiní-li dědic, který byl vyzooměn o svém dědickém právu, o možnosti odmítnout dědictví a o následcích tohoto odmítnutí, ve lhůtě podle § 464 zákona žádné

²⁰ Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo praktická příručka, 3. Vydání, Praha:Linde,2007, ISBN 978-80-7201-674-1, str.28.

²¹ Fiala, Josef Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s. 383- ISBN 978-80-7380-058-1.

prohlášení, hledí se na něj po marném uplynutí lhůty stejně, jako by prohlásil, že dědictví neodmítá.²²

Když se dědic rozhodne jednou odmítnout dědictví, pak se stává toto rozhodnutí nezvratné a nelze jej změnit a to ani v případě změny v předmětu dědictví. Právo odmítnutí dědictví se vztahuje na majetek, o kterém dědic ví v době jednání dědictví a také na majetek, který vyjde najevo až dodatečně. Dědic nemůže nikdy odmítnout jen část dědictví, a to ani v případě, že by mu k dědění po zůstaviteli svědčily dva dědické tituly (závěť a zákon). V takovémto případě bude odmítnutí dědictví považováno za neúčinné pro oba dědické tituly, i kdyby dědic odmítl jen dědictví ze závěti nebo ze zákona.²³

Právo odmítnout dědictví zaniká i před vypršením zmíněné lhůty pokud dědic přijme dědictví nebo jestli svým jednáním dává najevo, že dědictví přijímá. Proces přijetí dědictví může být učiněn ještě před tím, než lhůta pro odmítnutí dědictví začne běžet. Při přijetí dědictví nemůže dědic učinit krok zpět a to ani v případě, kdy nejprve dědictví přijme a posléze by je chtěl odmítnout, ani v případě neuplynutí doby k odmítnutí dědictví. Proto je dobré, aby dědic svá rozhodnutí související s jeho postupem v rámci dědického řízení pečlivě zvážil. Judikatura k tomuto uvádí, že pokud dědic zemřel před vyjádřením, zda dědictví odmítá, přechází právo odmítnout dědictví na jeho dědice.²⁴

Problém může nastat v okamžiku, kdy dědic se hlásí k dědictví, ale nijak s ním nemanipuluje. Naopak od jednání, kdy dědic s majetkem nějak nakládá, ale může tyto věci učinit jen osoba, která se stává dědicem. Dědic se zároveň stává vlastníkem a se zděděným majetkem může učinit jakékoliv rozhodnutí, která uzná za vhodné např.: prodej nebo darování.

Ustanovení § 465 zákona však má na mysli faktické chování určité osoby, z něhož lze vyvodit, že dědictví přijímá, a vzdává se tak v podstatě možnosti dědictví odmítnout. O tom, že určitá osoba se považuje za právního nástupce zůstavitele, lze posuzovat z toho, že nakládá s majetkem náležejícím do pozůstalosti, věci prodává, domáhá se úhrady zůstavitelových pohledávek atd.²⁵

²² MS Praha 24 Co 214/1996

²³ Fiala, Josef Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007- s. 384- ISBN 978-80-7380-058-1.

²⁴ NS 4 Cz 4/78, Sborník IV., s. 822.

²⁵ Jiří Švestka, Jan Dvořák a kolektiv, Občanské právo hmotné 3, 5. Jubilejní aktualizované vydání. Wolters Kluwer ČR- ISBN 978-80-7357-466-6, s.269.

Pokud by však druhý manžel nakládal s výlučným majetkem zemřelého manžela nebo nakládal s majetkem, který se společného jmění manželů po jeho vypořádání připadl do pozůstalosti, ztratil by tímto jednáním právo odmítnout dědictví.²⁶

Když vezmeme v úvahu, že pozůstalost může jako tzv. odúmrt' připadnout státu nebo může být stát i dědicem závětním, je potřeba vědět, jestli se stát může vzdát dědictví. V případě odmítnutí dědictví, je možné, aby stát dědictví odmítl a v tomto případě by byl zastupován Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových.²⁷ V případě odúmrti nemůže stát pozůstalost odmítnout, protože při odmítnutí pozůstalosti, by pozůstalost nikomu nepatřila a jako taková by stejně připadla státu.

4.4. PŘECHOD DLUHU NA DĚDICE

Dluhy, které vznikly zůstaviteli a které měl povinnost plnit, přecházejí jeho smrtí na dědice, pokud z povahy dluhu nebo z dohody stran nevyplývá něco jiného. Dluhy, které nepřechází na dědice, spočívají zpravidla v jejich osobní povaze a jsou vázané na osobu zůstavitele, například závazky ze smlouvy o dílo nebo povinnost zůstavitele platit výživné, která zaniká rovněž jeho smrtí.²⁸

Je třeba správně poukázat i na vztahy, které vznikly při ručení. Tyto vztahy přecházejí na dědice jen v případě, když byly uplatněny v době zůstavitelova života. Jestliže nebyly uplatněny v rozporu se zákonem, nepřecházejí závazky na žádného z dědiců, ale zaniknou zůstavitelovou smrtí.²⁹ Veškeré dluhy přecházejí na dědice ve stejném stavu, v jakém okamžiku byli při zůstavitelově smrti. V případě změny subjektu závazkového vztahu, který je předmětem dědického řízení, nemá tato změna vliv na běh promlčecí doby. Dědici mají povinnost uhradit po zůstaviteli veškeré dluhy, které vznikly před jeho smrtí, výjimkou je povinnost dědiců uhradit veškeré náklady vynaložené na pohřeb zůstavitele. Jako jedno z mála české dědické právo, je povinno limitovat dědice, aby uhradily zůstavitelovi dluhy, které jsou vyšší než výše

²⁶ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007- s.385, 386- ISBN 978-80-7380-058-1.

²⁷ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.386- ISBN 978-80-7380-058-1.

²⁸ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.387- ISBN 978-80-7380-058-1.

²⁹ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.386- ISBN 978-80-7380-058-1.

nabytého dědictví. Každý dědic je povinen uhradit dluhy, které zatěžuje dědictví pouze do výše nabytého dědictví.³⁰

V praxi se může stát, že se dědicem v rámci dědického řízení nabytý majetek, smísí s majetkem jeho vlastním a tím může veškeré dluhy, které tíží dědictví uhradit i majetkem, který do dědictví nepatřil. V případě, kdy je dědiců více, jsou všichni povinni úhradě závazků v takovém poměru, který odpovídá výši podílu nabytého dědictví každého z dědiců. K výše uvedenému doplňuji relevantní judikaturu, která již nesčetným způsobem potvrdila shora uvedený výklad.

Případá-li dědictví více dědicům, má každý z nich za povinnost uhradit každý z dluhů dědictví tížících podle poměru ceny toho, co z dědictví nabyl, k ceně celého dědictví a do výše ceny nabytého dědictví. Pokud již bylo rozhodnuto o nabytí dědictví podle § 175q o. s. ř., dědicové za dluhy zůstavitele neodpovídají společně a nerozdílně.³¹

Dohodnou-li se dědicové, kterým soud potvrdil nabytí dědictví v rozsahu 1/3 pro každého z nich, že si majetek vypořádají odlišně, například jeden z nich získá aktiva v hodnotě x a žádná pasiva, druhý nabude aktiva v hodnotě y a polovinu pasiv a třetí z nich získá aktiva v hodnotě z a druhou polovinu pasiv, nedotkne se tato dohoda práva věřitele požadovat po každém z dědiců úhradu dluhu ve výši 1/3.³²

Pokud je dědictví předloženo a dluhy jsou vyšší hodnoty než jakou má celkovou hodnotu dědictví, zákon umožňuje o přenechání dědictví k úhradě dluhů, když se dědicové dohodnou s věřiteli. Tato dohoda musí být schválena u soudu, který ji schválí, pokud neodporuje žádnému ze zákonů. U této dohody musí být všichni účastníci dědictví a všichni věřitelé, kteří své pohledávky přihlásili. Z každé této dohody musí být zřejmé, jakým způsobem bude majetek rozdělen mezi věřitele a také musí být stanoveno, komu do rukou připadne jakýkoliv majetek. Pokud nebude dohoda tyto body obsahovat, není možné, aby byla schválena.³³ Jde-li v řízení o dědictví o uzavření dohody o přenechání předloženého dědictví věřitelům k úhradě dluhů, uzavřou-li dědici dohodu o vypořádání dědictví po zůstaviteli, podle níž za zůstavitelův dluh vůči věřiteli mají odpovídat jinak, než to vyplývá z ustanovení § 470

³⁰ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.387- ISBN 978-80-7380-058-1.

³¹ NS 32 Odo 149/2003.

³² Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.388- ISBN 978-80-7380-058-1.

³³ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.388- ISBN 978-80-7380-058-1.

odst. 2 zákona nebo jde-li o likvidaci dědictví, jsou účastníky dědického řízení také ti, kdo o sobě v řízení tvrdí, že jsou zůstavitelovými věřiteli, popřípadě ti, kteří se sice účasti na řízení nedomáhají, ale v řízení vyšly najevo skutečnosti, jež nasvědčují tomu, že zůstavitel zanechal dluhy a že tyto osoby mohou být zůstavitelovými věřiteli. Bude-li zjištěno (prokázáno), že ve skutečnosti žádnou pohledávku za zůstavitelem nemají, soud s nimi dále jako s účastníky řízení nejedná.³⁴

4.5. NEOPOMENUTELNÝ DĚDIC

Neopomenutelnými dědici jsou pouze potomci, kteří jsou dělení na potomky zletilé a nezletilé. Jediným rozdílným faktorem těchto dvou právních úprav je velikost podílů, které dostanou zletilí potomci. Při určování, kdo z potomků je neopomenutelným dědicem, se vychází z toho, který z nich byl označen za dědice ze zákona. V těchto případech platí, že bližší potomek má přednost před potomkem vzdálenějším. Při odmítnutí dědictví potomka bližšího, na jeho místo nastupuje potomek vzdálenější. V takovém případě se může nástupci dostat jen podíl, který byl odmítnut jeho předkem. Podíl, který musí neopomenutelný dědic dostat, je podílem odvozeným od jeho zákonného dědického podílu. Nezletilému potomkovi se musí dostat tolik, kolik činí celý jeho dědický podíl ze zákona. Naopak zletilému potomkovi se musí dostat aspoň tolik, kolik činí polovina jeho dědického podílu ze zákona, za předpokladu, že předtím nedošlo k vydědění. Při určování dědických podílů u jednotlivých dědiců nerozhoduje stav, který byl v okamžiku, kdy zůstavitel sepsal závěť, ale stav, jaký byl v době zůstavitelovy smrti. Pokud by zůstavitel ve své závěti opomenul své potomky, kteří jsou zákonem považováni za neopominutelné dědice, byla by závěť v této části neplatná.

K výše uvedenému Krajský soud v Brně judikoval níže uvedené: „Dovolání se neplatnosti závěti jako právního úkonu ve smyslu ust. § 40a zákona se vztahuje ke konkrétní závěti zůstavitele. Pokud zůstavitel zanechal více závětí, je možno, aby se neopomenutelný dědic dovolal neplatnosti všech závětí, nebo jen některé z nich.

Nárok neopomenutelného dědice dle § 479 zákona není nárokem na výplatu peněžitého podílu z dědictví, ale nárokem na poměrnou část majetku z dědictví in natura.

Výši dědického podílu neopomenutelného dědice je třeba vypočítat z veškerého majetku zůstavitele zařazeného do aktiv dědictví. Není možné vyčíslit tento

³⁴ NS 21 Cdo 2423/1998.

podíl samostatně jen z majetku, o němž bylo závětí zůstavitele pořízeno, a nepřihlížet k majetku, který tento neopomenutelný dědic nabývá ze zákona, případně ze závěti.

Nárok neopomenutelného dědice dle § 479 zákona musí být uspokojen především z majetku, o němž závětí zůstavitele nebylo pořízeno. Teprve v případě, že by cena majetku, ohledně něhož závětí zůstavitele nebylo pořízeno, případně majetku, který neopomenutelný dědic nabývá ze závěti, nedosáhla výše jeho podílu, na který má nárok dle § 479 zákona, došlo by ke zkrácení podílu dalšího dědice (případně dědiců), který by mu měl připadnout dle závěti zůstavitele.³⁵

4.6. VYDĚDĚNÍ

V roce 1991 došlo k novému zformulování důvodů pro vydědění a v současné době právní úprava definuje čtyři zákonné důvody pro vydědění. Tato úprava je explicitně uvedena v ust. §469a odst. 1 písm. a)-d) zákona. Je možné vydědit pouze osobu neopominutelného dědice. Při takové události nemusí být naplněny důvody, které jsou stanoveny zákonem, ale stačí splňovat požadavky v listině kladené na závět'. Vydědění musí být zřízeno ve stejné formě a za stejných podmínek, které platí pro zřízení závěti.

Prvním důvodem pro vydědění je, že potomek v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech. Za důvod nelze považovat, pokud potomek nebude moci poskytnout potřebnou pomoc zůstaviteli, protože je nemocen nebo v těžké finanční nouzi a tato pomoc zůstaviteli by znamenala pro potomka velkou finanční zátěž a bylo by nespravedlivé ji po něm požadovat. V dalším případě nelze považovat za důvod k vydědění, když potomek nabídl zůstaviteli pomocnou ruku k řešení daného problému a zůstavitel, nebo jeho okolí tuto pomoc odmítli. Za důvod k vydědění nelze považovat ani fakt, že potomkovi i přes jeho zájem o zůstavitele nebyly zůstavitelovy problémy zřejmé.

Druhým důvodem k vydědění je, že zůstavitelův potomek trvale neprojevoval o zůstavitele žádný zájem. V tomto případě musí být jasná okolnost v trvalosti a opravdovosti neprojevovaného zájmu, tak aby došlo k vydědění. Potomek nesmí zájem projevovat vůči zůstaviteli dlouhodobě. Za dlouhodobé neprojevoování zájmu o zůstavitele nelze považovat, když potomek nepošle blahopřání k narozeninám nebo k Vánocům a nelze považovat za nezájem potomka, pokud si sám zůstavitel nepřeje

³⁵ KS Brno 18 Co 171/1997.

s potomkem stýkat, i když má potomek zájem. Jak vyplývá z judikatury, skutečnost, že potomek trvale neprojevuje o zůstavitele zájem proto, že zůstavitel neprojevoval zájem o potomka, nelze bez dalšího dovodit, že by neprojevení tohoto zájmu potomkem mohlo být důvodem k jeho vydědění.³⁶

Tyto první dva důvody k vydědění jsou posuzovány individuálně. I v případě absolutní jistoty zůstavitele, že shora uvedené důvody k vydědění jsou dány, nemusí být vždy tyto uznány jako důvod pro vydědění. Pro posouzení důvodů vydědění podle ustanovení § 469a odst. 1 písm. b) zákona je třeba rovněž zjišťovat, zda potomek zůstavitele měl reálnou možnost o zůstavitele projevit opravdový zájem, který by jako potomek měl projevit, tj. zda zůstavitel měl sám zájem se s dítětem stýkat a udržovat s ním běžné příbuzenské vztahy.³⁷

Důkazní situace je pro zůstavitele ztížena, neboť v době dědického řízení není mezi živými a nemůže se těchto jednání zúčastnit. Ovšem důkazní břemeno v případě zpochybnění vydědění nese žalobce, tedy osoba, jíž se vydědění týká. V tomto ohledu je doporučeno, aby zůstavitel za dobu svého života shromažďoval veškeré důkazy, které souvisí s jeho tvrzeními, aby mohl potomka ze svého dědictví vydědit.

Třetím důvodem k vydědění je, pokud potomek je odsouzen za úmyslný trestný čin, který spáchal a je odsouzen k odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku. Tento případ, je nejhůře zformulovaný důvod k vydědění, protože zákon nerozhoduje, pokud se jedná o trest podmíněný nebo nepodmíněný.

Čtvrtým důvodem k vydědění je trvale nezřízený život potomka. Do tohoto důvodu patří chování zůstavitelova potomka, při kterém ohrožuje sebe nebo okolí jeho rodiny. Za trvale nezřízený život považujeme propadnutí gamblerství, alkoholismu, toxikomanii anebo hazardním hrám. Nicméně, je zde opět podmínka dlouhodobějšího trvání, nemůže být jako trvale nezřízený život hodnocen ojedinělý poklesek, který se projevil jedním z výše uvedených jednání.³⁸

K této otázce se rovněž v nedávné době vyjádřil i Nejvyšší soud ČR ve svém judikátu sp. zn. 21 Cdo 190/2010, když řekl, že Za vedení nezřízeného života lze označit takové chování, které evidentně vybočuje z rámce obecné představy o chování v souladu s dobrými mravy, zejména závislost na alkoholu, drogách nebo hazardních

³⁶ NS 2 Cdon 86/97.

³⁷ Okresní soud v Českých Budějovicích Rc 23/98.

³⁸ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.393- ISBN 978-80-7380-058-1.

hrách, zanedbání povinné výživy, zadlužování bez zjevné možnosti dluhy splácet, opatrování prostředků k životu nekalým způsobem, vyhýbání se práci či promrhávání rodinného majetku apod. O trvalé vedení nezřízeného života pak půjde v takových případech, kdy chování vyděděného bude vykazovat známky kontinuálnosti (tedy nikoli jen nahodilosti či ojedinělosti) a dlouhodobosti, kdy již zpravidla nebude možné očekávat návrat k běžnému způsobu života tak, jak je vnímán většinou společností.³⁹

Všechny tyto důvody k vydědění jsou konečným výsledkem a nemůže je zůstavitel dále rozšiřovat. Každý zůstavitel musí ve své závěti výslovně uvést, za který důvod potomka vydědjuje. Důvod pro vydědění by měl existovat již v době, kdy je závěť dokončena. Proto je dobré brát v potaz, že je možné vydědění podmínit tím, že uvedený důvod v listině nastane. V případě negativní závěti by pro listinu, která je posuzovaná jako závěť by dané podmínky neměly žádné právní účinky. Zůstavitel může důsledky k vydědění přenést i na potomky vyděděného, ale jen v případě, pokud v listině o vydědění toto výslovně stanoví. V současné době je možné potomka vydědit i jen částečně. To znamená, že neopomenutelný dědic může být z některých důvodů k vydědění z části zkrácen na svém dědickém podílu.

4.7. OCHRANA OPRÁVNĚNÉHO DĚDICE

Při průběhu dědického řízení nemusí být známy všechny skutečnosti, které nejsou rozhodné pro určení osoby dědice. Zákon pamatuje na ochranu pro osoby, kterým nebylo v dědickém řízení přiznáno dědické právo, ale svědčí jim dědický titul. V těchto případech se jedná o to, kdy se po skončení dědického řízení zjistí, že oprávněným dědicem je jiná osoba. Toto zjištění se zjistí například na základě později zjištěné či nalezené závěti. V tomto případě má oprávněný dědic v souladu s ust. § 485 odst. 1 zákona pravomoc domáhat se majetku, který byl vydán nepravému dědici a to podle zásad o vydání bezdůvodného obohacení. Tento nárok může oprávněný dědic na vydání majetku uplatnit u soudu nejpozději do tří let od nabytí právní moci rozhodnutí, kdy dojde ke skončení projednávání dědictví.⁴⁰ V době kdy oprávněný dědic podal žalobu o vydání majetku včas a soud rozhodl v jeho prospěch, má nepravý dědic povinnost vydat majetek, který neoprávněně zdědil. Při manipulaci nebo odcizení

³⁹ Více viz. NS 21Cdo 190/2010.

⁴⁰ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.394- ISBN 978-80-7380-058-1.

z děděného majetku neoprávněným dědicem, je povinen poskytnout oprávněnému dědici finanční náhradu. Pouze za předpokladu, že třetí osobě nebylo známo, že nabývá majetek od nepravého dědice, jemuž bylo dědictví potvrzeno, je tato osoba chráněna tak, jako by nabyla majetek od oprávněného dědice. Takovýmto nabytím od nepravého dědice vzniká vlastnické právo, nikoliv pouze právo oprávněné držby. V opačném případě má pravomoc oprávněný dědic vyžadovat majetek po tom, kdo nabyl majetek od nepravého dědice a řídí se to zásady o odporovatelnosti právních úkonů. Nepravý dědic má právo na náhradu nákladů vůči oprávněnému dědici, které vynaložil na majetek z dědictví. V tomto případě se výše nákladů stanoví pouze za dobu užívání majetku. Naopak pokud nepravý dědic věděl, že dědictví má nabyt dědictví jiná osoba, je povinen vydat majetek patřící do dědictví. Náleží mu pouze náhrada nutných nákladů, např.: oprava majetku.

4.8. SPRÁVCE DĚDICTVÍ

Jedná se o osobu, která se má po zůstavitelově smrti starat o veškerý nebo jen výslovně určený majetek do doby, kdy neskončí řízení o dědictví. Vhodné určení správce, je dobré v případě, pokud v dědictví je předmětem podnik nebo cenné papíry. Správce dědictví může být určen buď na základě ustanovení zákona, nebo občanského soudního řádu. V ustanovení § 480a a násl. zejména pak dle § 480d zákona jde o vůli zůstavitele a v občanském soudním řádu určí soud, kdo se stane správcem dědictví. Občanský zákoník totiž upravuje ustanovení správce dědictví na základě dohody mezi zůstavitelem a správcem. Občanský soudní řád naproti tomu připouští pouze, aby soud v řízení o dědictví ustanovil správce dědictví, pokud je k tomu vážný důvod. Právě z tohoto důvodu je hmotněprávní úprava správce dědictví vhodnější, jelikož zůstavitel může již za svého života najít vhodnou osobu správce a dohodnout se s ní podle ustanovení § 480d odst. 2 zákona, čímž přispěje k efektivní správě svého majetku po dobu budoucího dědického řízení.⁴¹

Správcem dědictví může být jen fyzická osoba, která je způsobilá k právním úkonům, nebo právnická osoba, včetně státu. Rozhodnutí musí být sepsáno v listině o ustanovení správce dědictví formou notářského zápisu. Ustanovení správce dědictví může být sepsáno i v závěti, ale v tomto případě musí být závěť zřízena ve formě

⁴¹ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.395,396- ISBN 978-80-7380-058-1.

notářského zápisu. Když nastane zůstavitelova smrt je správce dědictví nejen oprávněn, ale i povinen se ujmout správy dědictví. Pokud správce dědictví má povědomí o zůstavitelově smrti, jeho povinnost je se ujmout dědictví okamžitě a vyrozumět o této skutečnosti soud. Naopak v případě, kdy správce dědictví si není vědom zůstavitelovi smrti, uvědomí ho této skutečnosti soud, který vede dědické řízení a poté se správce musí ujmout správy dědictví.

Správce dědictví je povinen zajišťovat správu majetku zůstavitele po dobu dědického řízení v rozsahu běžné správy majetku s péčí řádného hospodáře, pokud ale tyto povinnosti správce dědictví poruší, odpovídá dle ustanovení § 420 zákona o obecné odpovědnosti za škodu. Pokud je nutný např.: prodej majetku z důvodu klesající hodnoty, je nutné, aby správce uvědomil všechny dědice. V případě úkonu přesahující rámec obvyklého hospodaření může být tento úkon správcem učiněn pouze se souhlasem dědiců a svolení soudu. O úkonech, které svým rozsahem přesahují rámec obvyklého hospodaření, rozhodují dědici nadpoloviční většinou Nikde, ale není řečeno ani stanoveno, jakým způsobem má být většina počítána a z jakého okruhu dědiců má být počítána. Pro tento případ existuje mnoho řešení.⁴² Při každé možnosti, je třeba brát v úvahu, že při hlasování se bude počítat většina ze všech známých dědiců stanovená podle výše jejich podílů z dědictví. I v těchto případech musí souhlas všech dědiců schválit soud.

Po dobu správy dědictví nemůže nikdo z dědiců zasáhnout nebo nakládat s majetkem, který spadá pod správu dědictví. Dědicové mají pravomoc se kdykoliv po dobu trvání správy dědictví zpochybnit platnost listiny o ustanovení správce dědictví, a to žalobou proti správci dědictví dle ustanovení § 480e odst. 2 zákona. U tohoto případu se dědicové mohou domáhat o neplatnost listiny. V době projednávání žaloby o neplatnost listiny, však zůstává správce dědictví ve své funkci, až do doby právní moci rozhodnutí soudu. Tato skutečnost jednoznačně vyplývá z ustanovení § 480e odst. 2 zákona. Správce dědictví má povinnost v souladu s ustanovením § 480b odst. 2 zákona po dobu správcování podávat soudu zprávy o svém vykonávání činnosti, a to nejméně dvakrát do roka, nerozhodli soud jinak. V případech, kdy správcování vyžaduje zvláštní péči, soud může vyžadovat zprávy častěji. Po skončení správcování je správce dle dikce ustanovení § 480b odst. 3 zákona povinen předložit všem dědicům

⁴² Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.397- ISBN 978-80-7380-058-1.

konečnou zprávu o správě dědictví. Za dobře vykonanou práci správce dědictví, přísluší odměna a náhrada výdajů, které vynaložil při správcovství. Do těchto výdajů patří např.: soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, znalecké posudky apod. Souhrnná informace o veškerých výdajích správce dědictví je zohledněna ve vyúčtování, které se stává součástí konečné zprávy správce, která je součástí spisu o dědickém řízení. O odměně a náhradě nákladů rozhoduje soud, který zároveň určí, kdo je povinen uhradit odměnu a veškeré náklady. Dle ustanovení § 480c odst. 2 zákona platí, že pokud je více dědiců jsou povinni platit odměnu a náhradu nákladů podle poměru svých dědických podílů, to vše v souladu s rozhodnutím soudu o dědictví. Dle ustanovení § 480c odst. 3 zákona lze dovodit, že pokud pozůstalost přechází na stát nebo je-li dědictví předloženo, uhradí správci dědictví odměnu a náhradu hotových výdajů stát. Dle ustanovení § 480c odst. 3 zákona platí, že pokud o to správce dědictví požádá, může soud i v průběhu řízení o dědictví uložit dědicům, aby zaplatili správci zálohu na odměnu a jeho hotové výdaje.⁴³ Výše uvedené neplatí v případech, kdy je správcem dědictví ustanoven stát.⁴⁴

⁴³ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.397- ISBN 978-80-7380-058-1.

⁴⁴ Více viz ust. §480c odst. 4 zákona.

5. DĚDĚNÍ ZE ZÁKONA

Nastává v souvislosti s právní událostí, kterou je smrti fyzické osoby, kdy při úmrtí zanikne způsobilost, mít práva a povinnosti. Pokud nelze smrt prokázat předepsaným způsobem, jako například úředním zjištěním smrti a vydáním úmrtního listu, soud prohlásí fyzickou osobu za mrtvou v ustanovení občanského soudního řádu. Soud může prohlásit za mrtvou osobu, která je dlouhodobě nezvěstná. K dědění ze zákona jsou povolány fyzické osoby, které se stávají dědici po zůstavitelově smrti, zejména v případě neexistující závěti nebo v případě jejich neuvedení do závěti, avšak mají povahu tzv. neopomenutelného dědice. Tito dědicové jsou vyzváni k dědictví na základě tzv. dědických skupin, do jejichž příslušnosti jsou klasifikováni s účinností ke dni zůstavitelovi smrti. Klasickým systémem při rozřídění příbuzenstva z hlediska dědického nástupnictví ze zákona odpovídajícím přirozeným vzájemným vazbám mezi generacemi je systém parentelní doplněný principem reprezentace, tj. vstupu vzdálenějších potomků na uvolněné místo jejich předka, bližšího potomka v poměru k zůstaviteli.

5.1. DĚDICKÉ POSLOUPNOSTI

Dědická posloupnost je slabším dědickým titulem, a proto mohou zákonní dědicové dědit pouze v případě, že zůstavitel nezanechal platnou závět' nebo pokud závětí nepořídil o celém svém majetku. Ve druhém případě by potom došlo k dědění z obou dědických titulů, přičemž nejprve by byl rozdělen majetek, o kterém bylo pořízeno závětí, a následně vypořádán majetek zbývající mezi zákonné dědice.⁴⁵

V současné úpravě dědické posloupnosti jsou čtyři dědické skupiny. Při rozvržení osob do jednotlivých skupin se jedná o kombinaci, protože v jednotlivých skupinách jsou zařazeny i osoby, která nejsou v parentelní posloupnosti. Parantelou rozumíme osoby, kteří odvozují svůj příbuzenský vztah od společného předka, přitom jsou tam řazeny i osoby, kterým vztah vznikl osvojením. Tento institut dědického práva je upraven v § 473 zákona.

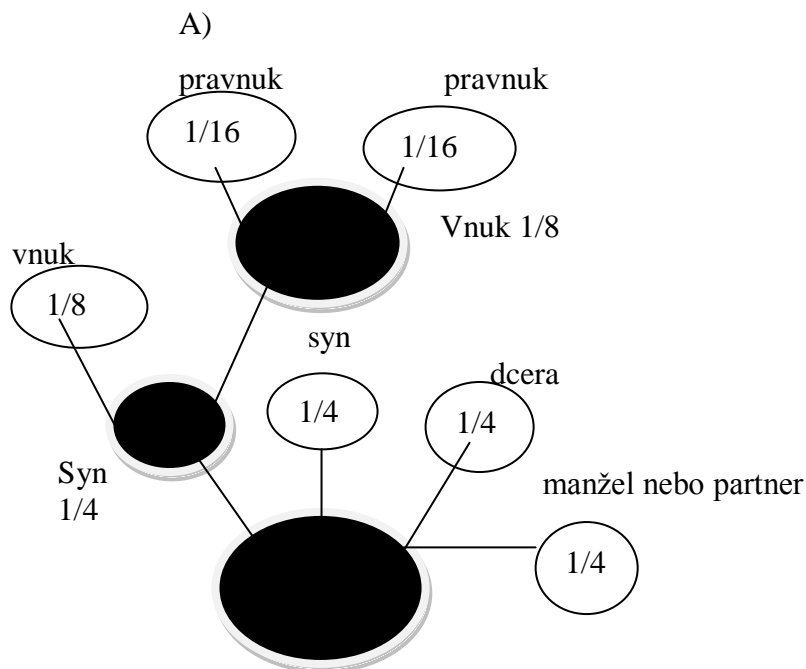
5.1.1. PRVNÍ DĚDICKÁ SKUPINA

V první dědické skupině jsou zařazeni potomci zůstavitele a zůstavitelův manžel nebo registrovaný partner. V případě některého z potomků, který se rozhodne

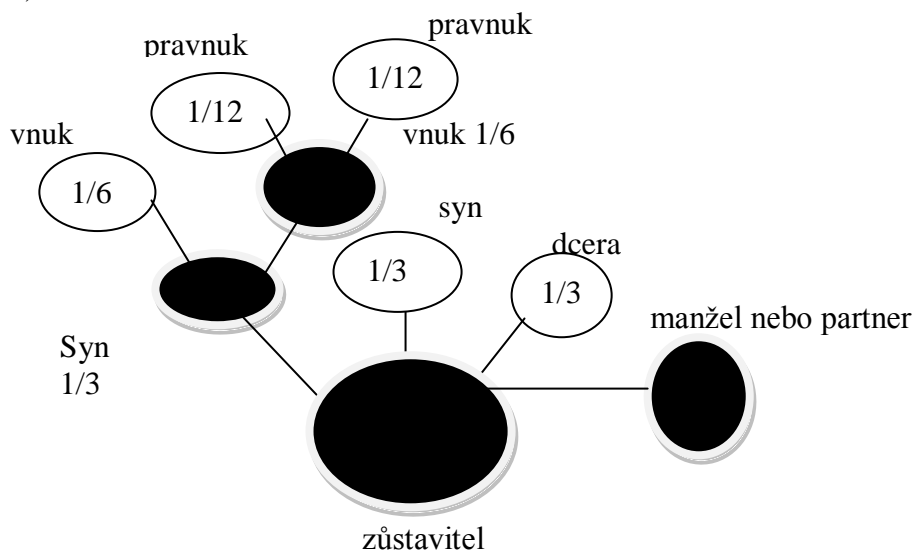
⁴⁵ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.372- ISBN 978-80-7380-058-1.

odmítnout dědictví, dědí posléze jeho potomci. S dětmi je k dědění povolán i pozůstalý manžel nebo partner, který je spřízněn se zůstavitelem jinak než svým původem. Ze zákona vyplývá, že při účasti pozůstalého manžela nebo partnera při dědění, se zakládá na skutečnosti podávající se z matričního dokladu, kterým je oddací list nebo doklad o partnerství. Neklade se ale žádný důraz na soužití ve společné domácnosti. Dědický podíl pozůstalého manžela, nelze směšovat s jeho nárokem z vypořádáním společného jmění, které měl se zůstavitelem. Z takového jmění případně jen část do dědění o vypořádání společného jmění manželů. Mezi partnery nevzniká majetkové společenství, které by mohlo být jako společné jmění manželů. Partneři však mohou být podílovými spoluvlastníky nebo mohou mít společná majetková práva.

Pokud v první skupině některý z potomků nedědí a nezanechal po sobě žádné potomky, dojde zvýšení dědického podílu ostatním dědicům. V případě smrti potomků dříve zůstavitele a osoba na dědictví zůstává jen manžel nebo registrovaný partner, ale tato osoba nemůže zdědit celý majetek v první dědické skupině, ale bude zařazena do druhé dědické skupiny

b)

46

5.1.2. DRUHÁ DĚDICKÁ SKUPINA

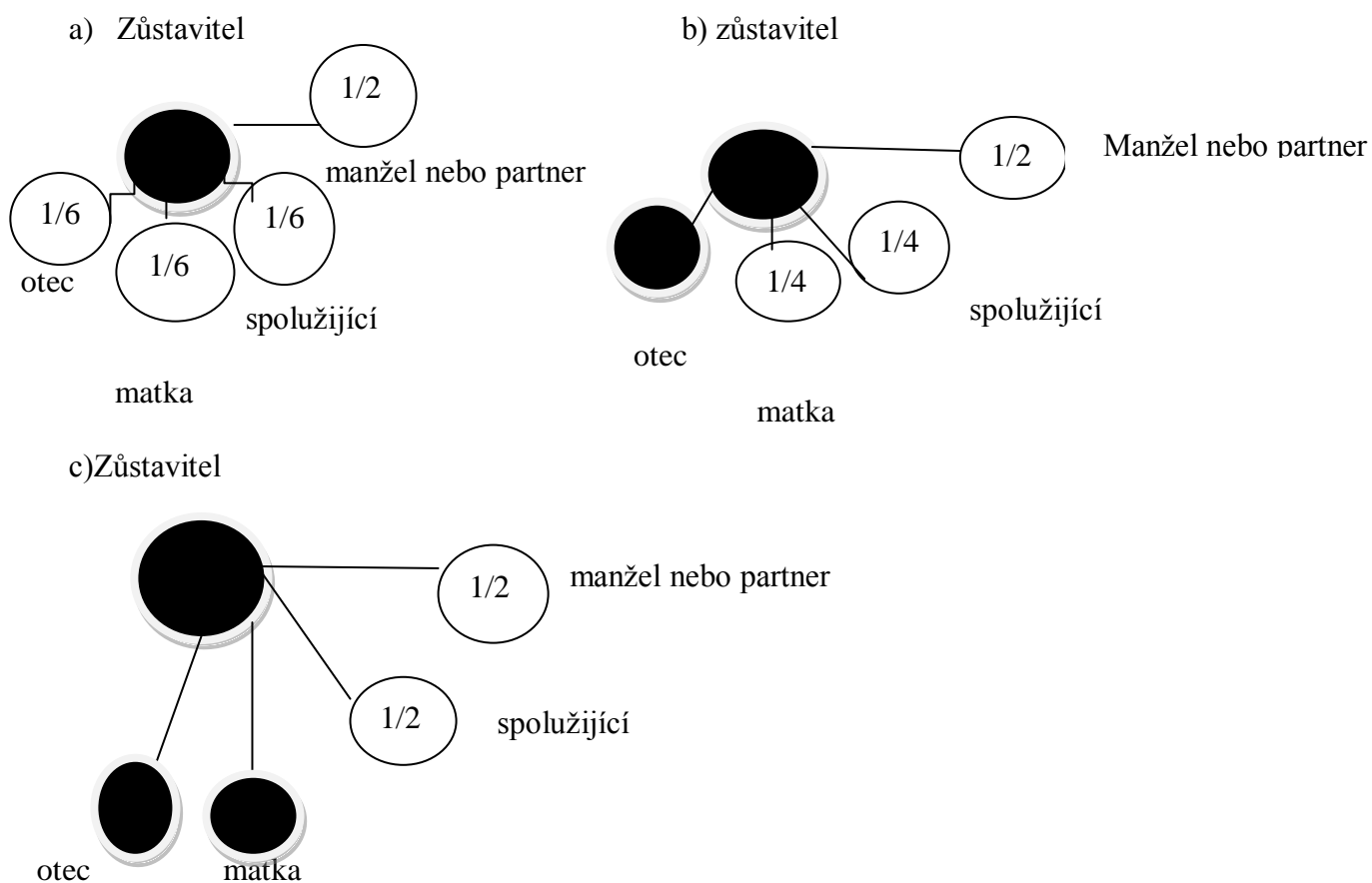
Druhá dědická skupina je upravena v dědickém právu v § 474 zákona.

Pro případ, že v první dědické skupině nebyl nalezen žádný dědic, mohou nabývat dědictví dědicové, kteří jsou ve druhé dědické skupině. Do druhé dědické skupiny patří manžel nebo registrovaný partner, ale jen pokud nedědil v první dědické skupině. Poté dědí zůstavitelův otec, matka a osoby, které žily se zůstavitelem po dobu nejméně jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti. Tyto osoby musely pečovat o společnou domácnost anebo byly odkázány na zůstavitelovu výživu. Těmto osobám se říká „spolužijící osoby“.

V této dědické skupině je pozůstalému manželovi nebo partnerovi vyhrazena nejméně jedna polovina dědictví, tím pádem se o druhou polovinu dědictví stejným podílem rozdělit zbylí uvedení dědici. Může to být jen jedna osoba, které připadne druhá polovina dědictví např.: matce, otci nebo spolužijící osobě. Každému z dědiců může připadnout celé dědictví až na spolužijící osobu, jen v případě, že mu nikdo jiný nekonkuruje. Spolužijící osoba nemůže v této dědické skupině dědit sama, a

⁴⁶ Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo praktická příručka, 3. Vydání, Praha:Linde,2007, ISBN 978-80-7201-674-1, str.46.

pokud se tak stane, dostává se dědění do společnosti dědiců ze třetí dědické skupiny. U důkazu spolužijící osoby je předmětem dokazování, zejména společné domácnosti a jejího trvání. Společná domácnost znamená soužití dvou či více osob ve spotřebním společenství, v které jednotliví členové přispívají na společné náklady a obstarávají společné potřeby. Jsem toho názoru, že pokud spolužijící osoba řádně sdílela se zůstavitelem společnou domácnost a projevovala o zůstavitele náležitý zájem, má nárok alespoň na částečnou refundaci v rámci dědického řízení.

47

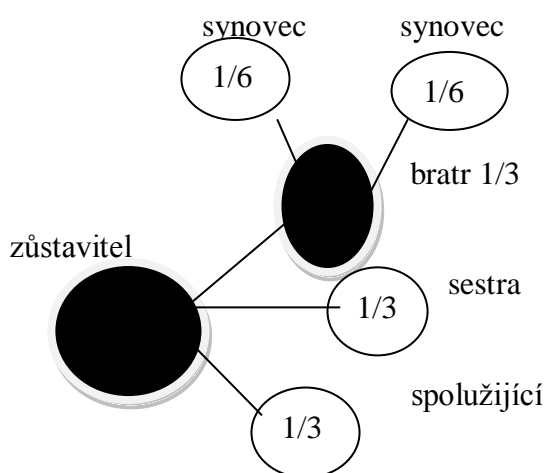
5.1.3. TŘETÍ DĚDICKÁ SKUPINA

Třetí dědická skupina je upravena v dědickém právu v § 475 zákona.

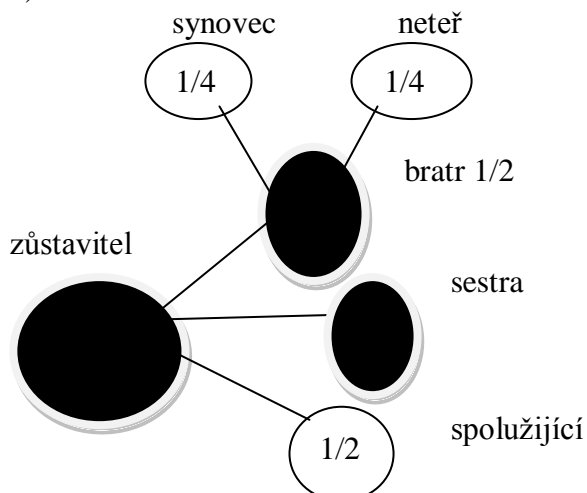
⁴⁷ Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo praktická příručka, 3. Vydání, Praha: Linde, 2007, ISBN 978-80-7201-674-1, str.47.

Ve třetí dědické skupině jsou zařazeni sourozenci zůstavitele a spolužijící osoby, pokud nedělily jako dědicové druhé dědické skupiny. U sourozenců se nedělá rozdíl, jestli se jedná o sourozence plnorodé nebo polorodé sourozence. Pokud některý ze zůstavitelových sourozenců odmítne dědictví, případně na místo sourozence jeho potomci. Z důvodu ustanovení § 475 odst. 1 zákona jednoznačně nevyplývá řešení otázky, kdy je sourozenec v postavení osoby spolužijící. Řešení této otázky lze nalézt v díkci příslušných ustanoveních zákona, ze kterých vyplývá zákaz zdvojení dědického podílu, to znamená, že pokud spolužijící osoba je zůstavitelův sourozenec, v takovém případě jí náleží jen jeden dědický podíl. Toto platí jak pro druhou, tak třetí dědickou skupinu. V této dědické skupině se však může kterýkoliv z dědiců stát samostatným dědicem veškerého zůstavitelova majetku.

a)

b)

5.1.4. ČTVRTÁ DĚDICKÁ SKUPINA

Čtvrtá dědická skupina je upravena v dědickém právu v § 475a zákona.

Jestliže nedědil žádný dědic v předchozích skupinách, přicházejí na řadu v poslední skupině jako zákonní dědicové prarodiče zůstavitele, a není-li žádného z nich, mohou dědit i jejich děti (strýcové a tety). V této skupině se uplatňuje systém parentelně graduální, což znamená, že osoby ve stejném stupni příbuznosti dědí pospolu a vylučují všechny osoby vzdálenějších stupňů příbuznosti.⁴⁹

Pokud nedědí žádný ze zůstavitelových prarodičů, dědí stejným dílem jejich děti. V takovém případě dědí všichni strýcové a tety rovným dílem. Musí se také připomenout, že okruh u strýců a tet zákonných dědiců končí.

Čtvrtá dědická skupina je zároveň poslední skupinou zákonných dědiců, jestliže nedojde k určení dědiců ani z jedné skupiny, přechází pozůstalost na stát jako odúmrt'. Stát není žádným zákonným dědicem, pouze mu připadne pozůstalostní majetek, pro který se nenašel žádný závětní ani zákonný dědic.

⁴⁸Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo praktická příručka, 3. Vydání, Praha:Linde,2007, ISBN 978-80-7201-674-1, str.49.

⁴⁹Tilsch, E., Dědické právo rakouské ze stanoviska srovnávací vědy právní, Bursík a Kohout, Praha, 1905, str. 88.

6. TESTAMENT

Dalším dědickým titulem je testament, někdy nazývaný jako poslední vůle, avšak zákonný terminus technicus-závěť. Závěť je jednostranným právním úkonem zůstavitele, jímž zůstavitel rozhoduje o svém majetku v případě smrti. Jestliže zůstavitel sepiše platnou závěť a pořídí v ní o celém svém majetku, nedojde k dědění ze zákona. Pokud však zůstavitel zemře, aniž by zanechal platnou závěť, přichází na řadu tzv. intestátní dědici. Závěť musí být sestavena správně, aby nedošlo k pochybnostem, komu chtěl zůstavitel svůj majetek odkázat. Testament má osobní charakter, tím pádem je zastupování vyloučené. U sepsání tohoto právního úkonu musí zůstavitel zahrnout: všechny dědice, všechnen majetek nebo pouze jeho části a závazky a i jiné možnosti, které zůstavitel vyžaduje. V testamentu ustanoví zůstavitel všechny dědice, sám určí jejich podíly nebo věci a práva, které jim připadnou. Když nejsou podíly dědiců rozděleny a nejsou v testamentu určené, platí automaticky, že podíly jsou rovně rozděleny.

Testament může sepsat jen osoba, která je způsobilá k právním úkonům. V případě, že je závěť sepsána osobou, jež je zbavena způsobilosti k právním úkonům, je taková závěť neplatná. Když není platný testament, pozůstalost zůstavitele je rozdělena podle zákona. V případě, že pravidla dědění podle zákona nejsou v souladu s podmínkami zůstavitele o rozdělení pozůstalostech, je rozumné se zamyslet nad majetkem a uspořádat si všechny doklady a sepsat testament. Nicméně se domnívám, že v tomto případě je institut závěti na místě neboť dává zůstaviteli možnost rozhodnout, jak rozdělit svůj majetek.

6.1. NÁLEŽITOSTI K SEPSÁNÍ ZÁVĚTI

Každá sepsaná závěť musí obsahovat obligatorní náležitosti stanovené zákonem. V případě nesplnění obligatorních náležitostí závěti bude taková závěť považována za absolutně neplatnou. Mezi obligatorní náležitosti závěti patří jednoznačně prokazatelná identifikace zůstavitele a dědiců, vymezení majetku o němž je závěť pořizována určení dědických podílů. V neposlední řadě nesmíme zapomenout na uvedení dne měsíce a roku, kdy byla závěť podepsána včetně podpisu samého. Osoba, která zhotovuje závěť, musí být způsobilá k právním úkonům a mít odpovídající věk. Každý zůstavitel musí svou závěť psát dobrovolně, přičemž tento právní úkon musí vést znaky projevu vůle a mít samostatný projev vůle. V souladu s ustanovením § 476 odst. 2 zákona platí, že v každé závěti musí být uveden den, měsíc a rok kdy byla podepsána, jinak je absolutně neplatná.

Při stávajícím výkladu zákona lze dovodit, že pokud zůstavitel vymeze datum své závěti způsobem odlišným, než stanoví citované zákonné ustanovení je tato závěť podle současné právní úpravy absolutně neplatná.

Výše uvedené bylo i potvrzeno judikaturou například rozsudkem čj. Rc 25/06, který stanoví, že den, měsíc a rok (tj. datum), kdy byla závěť podepsána, musí být uveden v textu závěti zřízené v jiné písemné formě takovým způsobem, aby celý text závěti tvořil logický celek. Údaj o datu podpisu závěti v listině o ověření pravosti podpisu zůstavitele nemůže nahradit chybějící datum v textu závěti nebo opravit datum v textu závěti, které není datem, kdy byla závěť skutečně podepsána, a to ani v případě, že ověřovací doložka je ověřovací doložka je vyznačena přímo na listině obsahující závěť.⁵⁰

6.2. ZPŮSOBILOST ZŮSTAVITELE SEPSAT ZÁVĚŤ

Z obecných ustanovení občanského zákoníku vyplývá, že způsobilou osobou k sepsání závěti se stává osoba, která je způsobilá k právním úkonům. Z této skutečnosti se vymazaly i dvě možnosti, kterými jsou věková hranice a omezení způsobilosti k právním úkonům z důvodu duševní poruchy

6.3. ZBAVENÍ NEBO OMEZENÍ ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM

U způsobilosti k právním úkonům rozlišujeme dvě možnosti, jestli osoba byla omezena nebo zbavena svéprávnosti. Pokud je osoba zbavena způsobilosti k právním úkonům, nemůže sepsat závěť. Oproti tomu osoba, která má omezenou způsobilost k právním úkonům pro věkový nedostatek nebo pro duševní poruchu, může závěť sepsat platně, ale nesmí být omezována v sepsání závěti danou duševní poruchou.

6.4. VĚK ZŮSTAVITELE

V letech 1964-1991 mohla platně sepsat závěť osoba, která zpravidla dosáhla věku 18 let. Jelikož zákon připouští, také nabytí zletilosti uzavřením manželství, které může uzavřít osoba starší 16 let, mohla i tato osoba v tomto případě sepsat platně závěť.⁵¹

V současné platné a účinné právní úpravě dědického práva platí, že i nezletilý starší 15let je oprávněn pořídit závěť a to ve formě notářského zápisu.

⁵⁰ Viz rozsudek čj. Rc 25/06.

⁵¹ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.358- ISBN 978-80-7380-058-1.

6.5. NÁLEŽITOSTI PROJEVU VŮLE

Zůstavitel má povinnost ve své závěti svůj projev vůle učinit sám a nesmí být zastupován ani žádnou třetí osobou. Zůstavitelův projev vůle musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně, prost jakéhokoliv nátlaku či tísně. V případě, že zůstavitelem provedený právní úkon nebude obsahovat výše uvedené náležitosti je takový úkon považován za neplatný. To znamená, že pokud by byl zůstavitel, při projevu své vůle vystaven nátlaku třetí osoby nebo jakýmkoliv způsobem přinucen sepsání k závěti, byla by taková závěť považována za absolutně neplatnou. Neplatnou závětí se může stát taková závěť, která nebyla pořízena s veškerou vážností, nebo by se vyskytoval uvnitř jiný obsah. Projev poslední vůle musí být srozumitelný.

Jedním z nejdůležitějších požadavků na platnost projevu poslední vůle je požadavek formy projevu. Jelikož občanský zákoník v roce 1964 ani pozdějšími novelizacemi nepřevzal do platného práva znovu možnost zřídit závěť ústně, je jedinou přípustnou formou projevu poslední vůle forma písemné závěti.⁵²

6.6. FORMA TESTAMENTU

Zákon pro platnost závěti vyžaduje její písemnou formu. Nejstarší formou testamentu jsou typy, které jsou sepsány vlastnoručně a sepsány formou notářského zápisu. A těmi novějšími formami testamentu jsou, který je sepsán jinak než vlastní rukou zůstavitele a závěť osoby, která nemůže číst nebo psát.⁵³

6.6.1. HOLOGRAFNÍ

Vlastnoručně sepsaná závěť je již tradičně považována za nejjednodušší typ závěti. Písemná forma závěti je zachována, pokud dojde k projevu zůstavitelovy vůle na jakýkoliv předmět, schopný zachytit písmo. Není nutné sepsat závěť pouze na papír, ale lze k tomuto účelu využít i jiné vhodné materiály. Není tak podmínkou, aby se v textu poslední vůle zůstavitele objevilo slovo „závěť“, jelikož se písemnost

⁵² Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.359- ISBN 978-80-7380-058-1.

⁵³ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.360- ISBN 978-80-7380-058-1.

vyhodnocuje podle jejího obsahu, nikoliv podle názvu. Pro platnost závěti není též důležité, v jakém je psaná jazyku.⁵⁴

Smyslem zákonného ustanovení § 476a je, aby zůstavitel sepsal závěť výlučně sám a pouze za pomoci psacích potřeb. Proto může být holografní závěť platně pořízena nejen jakoukoliv rukou zůstavitele, ale i také osobou, která v důsledku své tělesné indispozice dovede sama jedinečným způsobem psát za pomoci protézy, ústy, nohou atd.⁵⁵ Rozdílný případ je, když zůstavitel sepíše závěť druhou rukou, než píše, když má momentálně nějaké zranění ruky, ale i tak se považuje za platnou. Jsem toho názoru, že po zůstavitelově smrti někdo napadl platnost sepsané závěti, proto je vhodné sepsat závěť v jiné zákonné formě, tedy ve formě notářského zápisu, který je považován za veřejnou listinu. Pro platnost vlastnoručně sepsané závěti musí být podepsána vlastní rukou zůstavitele.

Podpis musí být umístěn za veškerým textem včetně data, kdy byla závěť sepsána, Listy závěti musí být spojeny, pokud listy závěti nejsou spojeny, musí návaznost listů odpovídat správně. Nejlepší potom je pro zamezení sporů vhodné uvést datum a podpis na každý list samostatně. Každý podpis se stává platným, pokud je napsán celým jménem zůstavitele. Nelze tedy považovat za podpis, když se zůstavitel podepíše v závěti např.: „tvůj otec“ apod., neboť jsem toho názoru, že takové označení není zřejmým identifikátorem zůstavitele. Tento svůj názor rovněž opírám o konstantní judikaturu např. : rozsudek čj. Rc 51/84, ze kterého vyplývá, že „podepsali zůstavitel závěť alespoň svým příjmením, je tím splněna náležitost podpisu závěti, pokud o totožnosti podpisu zůstavitele nejsou žádné pochybnosti.“⁵⁶

6.6.2. ALOGRAFNÍ

U tohoto typu závěti není rozhodující, zda závěť sepsal zůstavitel sám pomocí počítače nebo psacího stroje, nebo zda závěť sepsala podle pokynů zůstavitele jiná osoba vlastní rukou nebo za pomoci počítače či psacího stroje. Na překážku platnosti závěti nebude ani skutečnost, že listinu sepíše osoba zůstaviteli blízká, která má z této závěti dědit. To, že se jedná o poslední vůli zůstavitele, zde potvrzuje zůstavitel svým

⁵⁴ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.360- ISBN 978-80-7380-058-1.

⁵⁵ Systém ASPI komentář k zákonu § 476a.

⁵⁶ Viz rozsudek čj. Rc 51/84.

prohlášením před dvěma současně přítomnými svědky, kteří se poté na listinu obsahující poslední vůli zůstavitele musí podepsat.⁵⁷

Tato závěť může být sepsána v jakémkoliv jazyce, kterému zůstavitel rozumí. Je to tak i v případě svědků. Svědci nemusí znát obsah závěti, ale jen potvrzují svými podpisy na listině, že se jedná o poslední vůli zůstavitele. Závěť nemusí být sepsána před svědky. Od sepsání závěti může uplynout spousta času, než zůstavitel prohlásí, že se na dané listině nachází poslední vůle. Listina také nemusí být podepsána zůstavitelem ve stejný okamžik, kdy ho podepisují svědci. Zákon neřeší, kdy byla závěť sepsána. Může být napsané datum, kdy svědci stvrdili závěť nebo kdy zůstavitel prohlásil před svědky, že se jedná o jeho poslední vůli. V každé listině může být napsáno více dat a nemusí se jednat o datum, kdy byla závěť sepsána, tyto data nenaruší platnost závěti.⁵⁸

Na rozdíl od holografní závěti, která se stává platnou zůstavitelovým podpisem, u závěti alografní se stává platnou, když ji podepíše dva svědkové. Svědek se může stát také pisatelem listiny. Ze zákona také vyplývá, že svědky nemohou být zákonní dědicové a osoby, které nejsou způsobilé k právním úkonům a také osoby nevidomé, neslyšící, němé a také osoby, které nerozumí jazyku zůstavitele.

6.7. ZÁVĚŤ OSOBY, KTERÁ NEMŮŽE ČÍST NEBO PSÁT

Zhotovení závěti osobou, která není schopná číst nebo psát je v platnosti od 1. 1. 1992. Tyto osoby mohou závěť zhotovit i v soukromí a může být pořízena v jakémkoliv jazyce, ale jen v případě kdy danému jazyku rozumí zůstavitel a také všichni svědci. U této závěti se používá označení osob jako pisatel a předčítatel. Pisatel je člověk, který závěť sepsal, jak si sám zůstavitel přeje a předčítatel zkontroluje sepsanou závěť, tím že ji přečte a zároveň se mohou stát svědky. V tomto případě platí, že pisatel a předčítatel musí být úplně rozdílné osoby. Zákonem je dané, že v každé této sepsané závěti musí být uvedeno, kdo byl pisatelem a předčítatelem. Může se stát situace, kdy zůstavitel není schopný jen psát, je možné, aby zůstavitel se stal předčítatelem závěti. V této závěti musí být uvedeno, z jakého důvodu je tento typ závěti použit, musí dojít k popsání důvodu, proč nemůže zůstavitel sepsat holografní

⁵⁷ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.362- ISBN 978-80-7380-058-1.

⁵⁸ Výše uvedené se opírá zejména o závěry vyplývající z judikatury např. : rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové čj. 18 Co 7/95 .

závěť. Domnívám se, že přesná specifikace a řádné odůvodnění nemožnosti zůstavitele pořídit holografní závěť je pojistkou proti možnému zneužití. Proto je třeba uvést, že zůstavitel nemůže například psát. Není též na škodu uvést i důvod, proč tomu tak je (např. zůstavitel nemůže psát z důvodu zranění ruky).⁵⁹ Závěť je podepsána pouze svědky, pokud pisatel nebo předčítatel nejsou i svědky, v tom případě nemusí být na závětní listině podepsáni. Zůstavitel není taky povinen podepsat závěť.

6.8. ZÁVĚŤ POŘÍZENÁ FORMOU NOTÁŘSKÉHO ZÁPISU

Závěť je možné sepsat před jakýmkoliv notářem. Závěť ve formě notářského zápisu lze sepsat pouze v českém nebo slovenském jazyce. Pokud zůstavitel nezná jeden z těchto jazyků, je nutné přibrat tlumočnicka, toto však neplatí v případě, že notář zná jazyk, který používá zůstavitel. V takto sepsané závěti musí být uvedeno, že zůstaviteli byl text závěti přetlumočen a že s ním zůstavitel vyjádřil souhlas. Pokud byl přítomen tlumočnick, musí na notářský zápis připojit svůj podpis a otisk svého úředního razítka.⁶⁰

Když dochází k sepsání závěti je notář povinen uložit ve své kanceláři pod uzávěrou a ta nesmí být do doby projednání dědictví nikomu vydána. V případě, že zůstavitel projeví v závěti vůli k založení nadace, musí mít tato závěť formu notářského zápisu, kdy obligatorní náležitostí této závěti je, název nadace, její účel, hodnota majetkového vkladu, která nesmí být menší než 500 000Kč, podmínky pro poskytování nadačních příspěvků a pravidla pro nakládání s majetkem nadace. Zůstavitel v závěti musí také určit osobu, která bude jmenovat členy orgánů nadace, a to jen v případě když jejich jména ještě nejsou uvedena v závěti.

6.9. PODMÍNKY V ZÁVĚTI

Zůstavitel může sám určit, aby bylo jednomu nebo více dědicům započteno na jejich dědický podíl, to co za života zůstavitele bezplatně obdrželi. Do těchto zápočtů nelze zahrnout to, co dědici dostali od zůstavitele v rámci běžných darování v zůstavitelově rodině. Zpravidla se vychází z majetkových poměrů zůstavitele, protože je nutné zkoumat zůstavitelovy poměry, které nemusí být všude stejné.

⁵⁹ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.366- ISBN 978-80-7380-058-1.

⁶⁰ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- s.367- ISBN 978-80-7380-058-1.

6.10. ZRUŠENÍ ZÁVĚTI

Každý zůstavitel má možnost svoji platnou závěť zrušit v zásadě třemi způsoby, s výjimkou závěti zřízené formou notářského zápisu, kde jsou jen dva způsoby. Když se rozhodne zůstavitel svou závěť přepsat, tím pádem dřívější sepsaná závěť se ruší. Když má zůstavitel sepsáno více závětí, nejdůležitější závěti se stává ta, která závěť je platná v den zůstavitelovy smrti.

6.10.1. ZŘÍZENÍ NOVÉ ZÁVĚTI

Nejčastější způsob zrušení jedné závěti závětí novou. Vzhledem k tomu, že je pro platnost závěti vyžadováno uvedení data na závětní listině, kdy byla závěť podepsána, jsou do značné míry zamezeny spory o to, která závěť je pozdější. Platí, že zřízením pozdější platné závěti se ruší závěť dřívější, pokud vedle závěti pozdější nemůže obstat, což znamená, že vedle sebe může platit i několik různě datovaných závětí, pokud si svým obsahem nekonkurují. Jestliže si závěti konkurují pouze v části, ruší závěť pozdější pouze tu část závěti dřívější, ve které si konkurují.⁶¹

6.10.2. ODVOLÁNÍ ZÁVĚTI

Pokud se zůstavitel rozhodne svou závěť odvolat, bude původní závěť zrušena úplně nebo jen z části, které se odvolání týká, aniž by musela vzniknout nová závěť. Při tomto odvolání musí být dodrženy všechny body, kterými byla předtím sepsána. V prvé řadě musí být dodržena písemná forma. U odvolání u závěti se jedná o slovní projev zůstavitele, ze kterého musí být znát, že původní závěť odvolává.

6.10.3. ZNIČENÍ LISTINY

Tento způsob zrušení závěti je jediným způsobem, kterým je vyloučen v případě, že závěť má formu notářského zápisu, neboť zůstavitel nemá s ohledem na notářskou uzávěru dispoziční právo s notářským zápisem. Zůstavitel může závěť zničit, pokud ji spálí nebo roztrhá, ale také i jejím přeškrtnutím. Pokud zůstavitel přeškrtně závěť jen z části, je taková závěť ve zbytku stále platnou. Jen sám zůstavitel může zničit závěť, aby se stala neplatnou. V druhém případě pokud by ji nezničil sám zůstavitel, nedošlo by ke zrušení závěti. Pokud by se tak stalo v případě zničení listiny ne zůstavitelovou vinou, bylo by pak těžké prokázat existenci závěti a hlavně obsah,

⁶¹ Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň : vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007- s.370,371- ISBN 978-80-7380-058-1.

který obsahovala. Může se stát, že závěť zničí zůstavitelův dědic, pak by se tento prohřešek posuzoval jako opovrhování proti zůstavitelově poslední vůli a z toho vyplývá dědická nezpůsobilost dědice.

7. DĚDICKÉ TITULY DE LEGE FERENDA

7.1. TESTAMENT

Závěť je projev vůle zůstavitele, který v případě své smrti zanechává jedné či více osobám podíl na pozůstalosti nebo odkaz. Závěť má přednost před děděním ze zákona. V případě sepsání platné závěti zůstavitelem a je v ní zahrnut všechen majetek, nedochází k dědění ze zákona. Naopak v případě, kdy zůstavitel zemře a nezanechá po sobě závěť, nastává dědictví, které se řídí zákonem. Může se stát, že zůstavitel do své závěti nenapsal celý svůj majetek a v závěti je sepsána jen část dědictví, v tomto případě dojde k dědění ze závěti a zároveň k dědění podle zákona.

Formy závěti v novém dědickém právu se vyskytují už čtyři, na rozdíl od starého, kde byli formy závěti jen tři. Formy závěti jsou: závěť holografická, závěť alografická, závěť ve formě notářského zápisu a poslední závěť, která je nejnovější je privilegovaná závěť a jen tato závěť nemusí být sepsána písemně. Privilegovaná závěť je určena pro osoby, které se vyskytují v ohrožení života a nemohou sepsat závěť tradiční formou. Privilegovaná závěť se může lišit na různé druhy. Prvním takovým druhem je závěť ústní před třemi svědky, která má omezenou platnost na dva týdny. Druhou možností je závěť zaznamenaná starostou obce, na území kde se zůstavitel nalézá a tato závěť má omezenou platnost tří měsíců. Další možností je pořízená závěť při válce před velitelem vojenské jednotky ČR a i tato závěť má omezenou platnost tří měsíců.

NOZ obsahuje ustanovení k ochraně zůstavitele při pořizování závěti. Ten, kdo působil u závěti jako svědek je povinen zachovat mlčenlivost o obsahu zůstavitelovy vůle. Pokud mlčenlivost poruší, má povinnost odčinit zůstavitelovy újmu, kterou zůstaviteli způsobil. Podle nové úpravy není datování závěti už podstatnou náležitostí.⁶²

Zůstavitel může ve své závěti uvádět podmínku, doložení času nebo příkaz. V současné právní úpravě nemají podmínky nebo příkazy v závěti žádnou právní relevanci. Pokud toto dědic nesplní, ztrácí právo na dědictví.

⁶² <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny/zavet.html> dne 15.3.2013.

7.2. DĚDICKÁ POSLOUPNOST DLE ZÁKONA – DĚDICKÉ SKUPINY

Dosavadní právní úprava respektuje pravidlo založené římským právem, kdy v případě, že není závětního dědice, nastupují dědici dle zákona. Navržená úprava však pomýšlí i na případy, kdy zůstavitel o pozůstalostech pořídí dědickou smlouvu nebo závěť, ale dědic povoláný v tomto případě je nezpůsobilý nebo dědictví odmítne. V takové situaci nastupují v pozůstalosti dědicové podle zákonné posloupnosti, ale nesmí se zapomenout na zůstavitelovu poslední vůli. Z tohoto důvodu musí dědicové podle zákonné posloupnosti splňovat ostatní nařízení zůstavitele, pokud jsou v jeho pořízení pro případ smrti uvedena.

Pomýšlí se dále na případ, kdy zůstavitel nemá dědice, jimž svědčí zákonná posloupnost a pořídí o svém majetku závěť, v níž povolá jednak dědice, jednak odkazovníky. I za této situace může dojít k tomu, že závětní dědicové nebudou moci dědit, anebo že dědictví odmítnou. V takovém případě má dědictví napadnout odkazovníkům v tom poměru, jaký je poměr hodnoty jejich odkazů. Nastane-li tato situace, budou uvedené osoby vystupovat vůči odkázaným předmětům jako odkazovníci, vůči ostatní pozůstalosti jako dědicové.⁶³

Pokud nelze určit dědice pro případ smrti a není už žádný dědic podle zákona, případně pozůstalost státu. Podle nového návrhu ustanovení může státu připadnout i pozůstalost, která je zatížena dluhy. Z tohoto důvodu se navrhuje stanovit, že stát má ze zákona totéž právní postavení, jaké má dědic, který si vyhradil soupis pozůstalosti.

Ustanovení o dědických skupinách se rozšířila o dosavadní rozdělení dědiců na šest tříd. Osnova stále setrvává na dosavadním pojetí tzv. spolužijících osob jako zákonných dědiců. První a druhá třída je navržena shodně. Taktéž třetí dědická třída je navržena shodně, podle ní nejsou žádní dědici, dědí rovným dílem zůstavitelovi sourozenci a spolužijící osoby. Ve čtvrté dědické třídě mají dědit prarodiče zůstavitele. V rozdílu spočívá, že se zde nepamatuje na jejich děti, které jsou jako zákonní dědici přesunuti do šesté třídy. V nově navržené páté skupině jsou zahrnuti prarodiče rodičů zůstavitele. Šestá dědická třída se navrhuje jako nová, pokud nedědí žádný dědic v páté třídě, mělo by připadnout dědictví potomkům dětí sourozenců zůstavitele a potomkům jeho prarodičů.

⁶³ ASPI, Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, § 1633.

7.3. DĚDICKÁ SMLOUVA

Dědická smlouva je zvláštní institut dědického práva existující v mnoha evropských státech (Francie, Německo, Švýcarsko, Rakousko). Základní vlastností smlouvy je, pokud je zůstavitel naživu může kdykoli změnit. Naproti tomu dědická smlouva je dvoustranné právní jednání, kterým jedna strana (zůstavitel) povolává bezúplatně nebo za úplatu druhou stranu za dědice své pozůstalosti nebo její části a druhá strana své ustanovení za dědice přijímá.⁶⁴ Tato smlouva nemůže být jednostranně změněna nebo zrušena.

Dědická smlouva je smíšený právní útvar mezi smlouvou a závětí. Jedná se o dvoustranné jednání, závazné ustanovení za dědice a tímto na ni dopadá jak ustanovení o smlouvě, tak i o závěti. Osoba, která chce uzavřít dědickou smlouvu, musí mít pořizovací způsobilost, ale i způsobilý smluvně se zavázat.

Podle právních účinků dědické smlouvy, mohou dědickou smlouvu osoby uzavřít jen osobně a ne zástupcem. Uzavřít dědickou smlouvu může jen člověk, který je svéprávný a proto nemůže smlouvu uzavřít osoba mladší osmnáct let, ani člověk, který není svéprávný. Výjimkou je, pokud je osoba nesvéprávná, z důvodu choroby závislosti na alkoholu, psychotropních látek nebo podobných přípravků. Dědická smlouva je limitována také co do formy a co do věcného záběru. Pokud se jedná o formu, vyžaduje se veřejná listina, tedy, za současného stavu právní úpravy, notářský zápis. Co do věcného záběru jsou možnosti dispozic s pozůstalostí dědickou smlouvou omezeny tak, že ani dědickou smlouvou se zůstavitel zcela nesmí zbavit práva poříditi individuálně. Z toho důvodu mu má být ponechána volná čtvrtina pozůstalosti, aby k ní mohl povolati dědice nebo odkazovníky mimosmluvně.⁶⁵

Zůstavitel může dědickou smlouvou povolat smluvního dědice, pokud má zákonné nebo neopomenutelné dědice, může ještě za svého života vyřešit tak, že se zákonnými dědici uzavře smlouvu, kteří se dědictví zřeknou. V dědické smlouvě se zakládá majetkoprávní důsledek pro případ smrti zůstávající smluvní strany. Právo na dědictví, které ze smlouvy vznikne, tak předpokládá zůstavitelovu smrt a nastoupení dědice v právu. Smluvním dědicům připadne jen to, co zbude ze zůstavitelova majetku. Nikdy nelze bránit zůstaviteli s nakládáním majetku za svého života, jak on sám uzná za vhodné.

⁶⁴ ASPI, Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, § 1582.

⁶⁵ ASPI, Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, § 1582-1585.

Smluvní povolání za dědice nelze zrušit jednostranným prohlášením. V případě, kdy bylo dědictví smluvně přenecháno za protiplnění a smluvní dědic vzhledem k okamžiku své smrti nedědí. Neplatnost dědické smlouvy nemusí zcela zmařit úmysl pořizovatele, neboť jeho projev vůle může mít platnost závěti.

7.4. NÁHRADNÍ DĚDIC

V případě sepsání závěti nemůže zůstavitel nikdy vědět, zda jím uvedený dědic v době nápadu dědictví bude stále naživu, proto je vhodné do závěti uvést tzv. náhradního dědice. V právních řádech jsou dvě možnosti pro tento případ, který může nastat. Možnostmi jsou obecné náhradnictví a svěřenecké nástupnictví. Soudobou judikaturou je náhradnictví svěřenské zcela vyloučeno.⁶⁶ Zůstavitel se v posledním pořízení může rozhodnout, kdo nastoupí v první řadě po povolaném dědici, který dědit nebude. Náhradník může být povolán jediný, ale náhradníků může být i více, v případě že se další z nich nestane dědicem. V den dědického nápadu připadne dědictví tomu, kdo byl jako dědic povolán, v případě náhradníků kdo je v řadě nejbližší.

7.4.1. OBECNÉ NÁHRADNICTVÍ

Při této možnosti je principem povolat náhradního dědice místo dědice původního v případě, kdy původní dědic se nedožije dědictví nebo z jiného důvodu nenabude dědictví např.: odmítnutí dědictví nebo není způsobilý dědit. Nová právní úprava obsahuje i výkladová pravidla.⁶⁷ Zůstavitel může ve své závěti zřídit náhradnictví pro případ, pokud by nechtěla povolaná osoba k dědictví dědit nebo že by dědit nemohla, má se za to, že náhradnictví bylo zřízeno kvůli těmto sporným situacím. Užitečnost výkladových pravidel lze dokumentovat na úpravě v obsaženém v připravovaném občanském zákoníku. Tyto výkladová pravidla mohou pomoci zůstaviteli, který bude vědět, jak se bude postupovat v určité situaci a pokud by se to zůstaviteli nelíbilo může se v posledním pořízení výslovně odvolat.

V případě, kdy zůstavitel neprojeví jinou poslední vůli, náhradnictví zanikne, kterou zřídil ve prospěch svého dítěte v době, kdy nemělo žádné potomky. V těchto případech může ustanovit v závěti odlišný postup.

⁶⁶ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny/dedicke-substituce.html> dne 16.3.2013.

⁶⁷ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny/dedicke-substituce.html> dne 16.3.2013.

7.4.2. SVĚŘENSKÉ NÁSTUPNICTVÍ

Institut svěřenského nástupnictví umožňuje zůstaviteli, aby dědictví, které přijal po své smrti, zůstavitelem určených případech, převedl na ustanoveného následného dědice.⁶⁸ Dědic je vlastníkem majetku, po dobu jeho života nebo po dobu stanovenou zůstavitelem. S tímto majetkem nesmí takovýto dědic zcizovat nebo zatěžovat. Pouze v případech, kdy dostane svolení od svěřenského nástupce. Tento institut může mít velké opodstatnění v případech, kdy rodiče mají mentálně postiženého potomka. V situaci, kdy rodiče zemřou, stane se jejich mentálně postižené dítě jediným dědicem, které nemá testovací způsobilost. Jestliže by i dítě zemřelo, připadne veškeré dědictví státu. Pokud bude svěřenské nástupnictví zřízeno, zůstane zachován alespoň majetek, který dítě při dědictví nabylo. Svěřenskému nástupci musí být umožněno získat přehled o tom, co mu má jako následnému dědici z pozůstalosti později připadnout. Proto má právo požadovat soupis toho, co přední dědic děděním nabyl.

Zůstavitel může jednomu dědici zřídit více svěřenských nástupců, kteří mohou nastupovat buď vedle sebe, nebo za sebou. V povolávání nástupců zástupců spočívá omezení v tom, pokud nabude majetek první svěřenský nástupce, tímto zanikne celé svěřenské nástupnictví.

Svěřenské nástupnictví se může nařídit výslovně nebo mlčky. Mlčky nařízené svěřenské nástupnictví znamená, že zůstavitel povolá předního dědice na určitou dobu a má právo dědici zakázat co mu zůstavitel jako dědictví zanechal, aby neřekl dalšímu dědici, kdo přijde na jeho místo k nástupu dědictví. V takovém případě má platit, že byli za následné dědice povoláni zákonní dědicové předního dědice.

Pokud zůstavitel povolá dědici svěřenského nástupce, je účelem zůstavitelova opatření vlastnický nápad majetku, který dědic nabyl děděním po zůstaviteli, svěřenskému nástupci po jeho smrti. Proto se přední dědic stává vlastníkem zděděného majetku, ale ze zákona je omezen jako poživatel. Může tedy majetek držet, užívat ho a vykonávat dílčí vlastnická oprávnění, ale nesmí ze zděděného majetku nic zcizit, protože majetek uchovává pro svěřenské nástupce. Může vykonávat jen tyto kroky v případě zůstavitelových dluhů, které platí pro předního dědice ze zákazu zcizení zákonná výjimka. Zákaz zcizení trvá, dokud trvá svěřenské nástupnictví, ale i to může po delší době zaniknout.

Zůstavitel může zákaz o odcizení prolomit a přednímu dědici závětí založit

⁶⁸ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny/dedicke-substituce.html> dne 16.3.2013.

právo o volném nakládání dědictví. V takovém případě bude přední dědic moci se zděděným majetkem volně nakládat. Mohou nastat situace, že svěřenský nástupce nic nezíská, pokud přední dědic za svého života naloží se zděděným majetkem tak, že z něho v době jeho smrti nic nezůstane.

Zdělí-li přední dědic nemovitou nebo jinou věc podléhající zápisu do veřejného seznamu, zapíše se do veřejného seznamu i svěřenské nástupnictví. Tímto opatřením se chrání nejen svěřenský nástupce, ale i osoby třetí. Zkrátí-li přední dědic ve vztahu k zapsané věci práva svěřenského nástupce, nastává ze zákona neúčinnost takového právního jednání vůči svěřenskému nástupci. Učiní-li přední dědic stejné opatření ohledně věci nezapsané ve veřejném seznamu, má svěřenský nástupce právo dovolat se relativní neúčinnosti dědicova právního jednání podle obecných ustanovení.

7.5. ODKAZ

Rozdíl mezi dědictvím a odkazem spočívá v tom, že právo na odkaz vzniká smrtí zůstavitele, ale toto právo je právem odkazovníka vůči dědici. Vlastnické právo k odkázanému předmětu se nabývá stejně jako při převodech, protože v případě osoby obtížené odkazem a odkazovníka se o nic jiného nejedná. Předmětem odkazu může být věc zůstavitele, která náleží do pozůstalosti, ale může to být i věc jiná. Platí, že odkazem lze obtížit jen osobu, která má z pozůstalosti prospěch, buď dědice nebo odkazovníka. Zůstavitel může odkázat z pozůstalosti osobě nemovitou věc s pokynem, aby odkazovník prominul jiné osobě dluh. Je na vůli zůstavitele, koho odkazem obtíží.

V odkazu lze pamatovat i na skupinu osob. V tomto případě je na zůstaviteli, jak tuto skupinu podělí nebo komu se o podělení svěří. Pokud toto rozhodnutí neudělá sám zůstavitel, tak toto rozhodnutí za něj udělá soud.

Jeden ze základních předpokladů nabytí práva na odkaz je, že odkazovník zůstavitele přežije, že má ke dni vzniku práva na odkaz stejnou způsobilost, jakou musí mít osoba, která je s to být dědicem a že odkaz neodmítne. Zůstavitel může přijmout opatření pro případy, že jím určený odkazovník odkaz nenabude, a ustavit legatáři náhradníka obdobně, jako může zřídit náhradníka i dědici. Kromě toho může zůstavitel ustavit odkazovníkovi také svěřenského nástupce.⁶⁹

Odkaz se může odvolat stejným způsobem, jak se odvolává závěť. Pamatuje se i na případy, kdy nastupuje, popř. kdy nenastupuje, právní domněnka odvolání odkazu. Jedná

⁶⁹ ASPI, Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, § 1601.

se o domněnky vyvratitelné, takže platí jen, neprokáže se jiná zůstavitelova vůle. První případ je, jestliže zůstavitel věc, kterou dříve někomu odkázal nebo zničil, nastupuje domněnka odvolání odkazu. Pokud s takovýmto nakládání s odkázanou věcí došlo mimo vůli zůstavitele, odkaz trvá a odkazovníku bude vyplacena peněžitá náhrada. V druhém případě, pokud zůstavitel odkázanou věc změnil tak, že se stala jinou věcí, protože pozbyla své původní podoby a názvu, hledí se na odkaz jako na odvolaný. Pokud se to stane mimo vůli zůstavitele, náleží odkazovníku tato změněná věc. V třetím případě, pokud zůstavitel odkáže někomu pohledávku, ale tu následně sám vybere, tak odkaz je odvolán. Stane se jen z části, nastupuje domněnka částečného odvolání odkazu.

Odkazovníku vzniká právo na odkaz dnem smrti zůstavitele. Vznik tohoto práva může zůstavitel spojit i s jiným okamžikem. To, co bylo legatáři odkázáno, mu musí vydat osoba odkazem obtížená tak, aby odkazovník nabyl k odkazu odpovídající majetkové právo. V této souvislosti je důležitá skutečnost, že vlastnickým titulem pro odkazovníka je pořízení pro případ smrti, že tedy není požadováno, aby dědic vytvářel odkazovníku nějaký další právní důvod pro nabytí jeho vlastnického práva. Dědic má pouze povinnost odkazovníku vydat, na co mu již vlastnické právo vzniklo a vydání odkazu dědicem nepředstavuje víc než splnění toho, nač odkazovník své subjektivní právo již nabyl.⁷⁰ V případě, kdy odkazovníku nemá být odkaz vydán okamžitě po smrti zůstavitele a splatnost nastává až později, může požadovat po osobě obtížené odkazem, aby jeho práva zajistila.

Pokud nenabude odkazník odkaz, poté se odkaz uvolní. V takové situaci mohou vznikat tři různé situace. V první situaci může zůstavitel pamatovat sám a povolát pro odkaz náhradníka, jen v takovém případě případně odkaz náhradníku podle pravidel o náhradnictví. V další situaci může dojít k tomu, že zůstavitel odkáže předmět rovnoměrně několika osobám a pokud by někdo z odkazovníků odpadl, tak případně jeho podíl ostatním. Pokud nenastane ani jedna z možností, povinnost splnit odkaz zanikne.

⁷⁰ ASPI, Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, § 1620-1626.

8. ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo zpracovat přehled stávající právní úpravy a právní úpravy, jež bude účinná od 1.1.2014 v oblasti dědického práva a zejména jeho dědických titulů včetně pojednání o pojmu dědictví.

V průběhu vlastního zpracování a studia odborné literatury, periodik a internetových diskuzí, stávající právní úpravy, judikatury k uvedeným dědickým titulům. Na základě výše uvedeného jsem dospěl k závěru, že stávající právní úprava dědického práva je právní úpravou jednoduchou a pro běžného občana naprosto srozumitelnou. Nová právní úprava dědického práva představuje nárůst nových dědických titulů a mnohé jiné eventuality jak nabytí majetek v rámci dědického řízení. S ohledem na recepci dědických titulů z Římského práva lze hledat v případě výkladových pochybností smysl jednotlivých dědických práv v tomto právu a jako takové jej využívat.

Jsem toho názoru, že dědické právo je právem, se kterým se každý člověk aspoň jednou v životě setká nebo je jím zasažen, proto by jeho srozumitelnost a aplikovatelnost v praxi měla být jednoznačná a nepodléhat možným výkladovým pochybnostem. Je otázkou jak se právní odvětví vypořádá s existencí nového občanského zákoníku a jeho instituty a to nejen v otázkách dědického práva, ale i jiné hmotněprávní úpravy.

Závěrem si dovoluji vyslovit myšlenku v naději, že nová úprava dědických titulů bude přínosná pro futuro bez jakýchkoliv výkladových a aplikačních pochybností.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Seznam použitých českých zdrojů

Balík Stanislav, Balík Stanislav ml., Rukověť k dějinám římského práva a jeho institucí, 2. Rozšířené vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, ISBN: 978-80-7380-021-5

Kincl J., Urfus V., Skřejpek M. Římské právo, 1. Vydání, Praha: C.H. Beck, 1995; ISBN: 80-7179-031-1

Karel Malý a kolektiv, Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 3. přepracované vydání, Linde Praha a.s., ISBN: 80-7201-433-1

Jiří Švestka, Jan Dvořák a kolektiv, Občanské právo hmotné 3, 5. Jubilejní aktualizované vydání. Wolters Kluwer ČR- ISBN 978-80-7357-466-6

Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo praktická příručka, 3. Vydání, Praha:Linde,2007, ISBN 978-80-7201-674-1

Fiala, Josef Občanské právo hmotné/Josef Fiala, Milan Kindl a kolektiv. – Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,2007- ISBN 978-80-7380-058-1

Tilsch, E., Dědické právo rakouské ze stanoviska srovnávací vědy právní, Bursík a Kohout, Praha, 1905

Seznam použitých internetových zdrojů

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/>

<http://www.sagit.cz>

<http://kraken.slv.cz>

Seznam ostatních zdrojů

ÚS III. 66/1997

KS Brno 18 Co 171/1997

NS 2 Cdon 86/97

NS 21Cdo 190/2010

NS 4 Cz 4/78, Sborník IV.,

ASPI, Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – ZÁVĚŤ ALOGRAFNÍ.....	53
PŘÍLOHA B - ZÁVĚŤ PSANÁ VLASTNÍ RUKOU.....	55
PŘÍLOHA C - ZÁVĚŤ S ROZDĚLENÍM VĚCÍ A PODÍLŮ NA MAJETKU ZŮSTAVITELE.....	58

PŘÍLOHA A - Závěť alografní

Já, níže podepsaný Josef Novák, narozený dne 14. 5. 1948, r.č.: 3824511/015, bytem Nová Ves 69, Mělník PSČ 276 01, pořizuji po zralé úvaze a za plného vědomí bez jakéhokoliv nátlaku třetích osob tuto závěť a o níže uvedeném majetku pořizuji následovně:

I.

Veškeré níže uvedené nemovitosti, nacházející se v podílovém spoluvlastnictví, tedy:

- Byt č. 69/3 v domě č.p. 69,70 na stavební parcele parcelní číslo 9 a 12, zapsaný na LV č. 710 katastrální území Nová Ves , obec Dlouhá Lhota, podíl ve výši $\frac{1}{2}$ podílu
- Podíl na společných částech domu č.p. 69,70 zapsaný na LV č. 444 katastrální území Nová Ves , obec Dlouhá Lhota, ve výši $\frac{1}{2}$ z podílu
- Podíl na společných částech domu č.p. 69, 70 jiný nebytový prostor č. 70/19 zapsaný na LV č. 444, katastrální území Nová Ves, obec Dlouhá Lhota, ve výši $\frac{1}{2}$ z podílu a s ním spojený podíl o velikosti 29/269167 na společných částech domu, to je budovy čp. 69, 70 zapsaného na LV č. 707, katastrální území Nová Ves, obec Dlouhá Lhota
- Podíl na pozemku parcelní číslo 9 o výměře 583 m², zastavěná plocha a nádvoří, zapsaný na LV č. 754, katastrální území Nová Ves, obec Dlouhá Lhota ve výši $\frac{1}{2}$ z podílu
- Podíl na pozemku parcelní číslo 12 o výměře 582m², zastavěná plocha a nádvoří, zapsaný na LV č. 754, katastrální území Nová Ves, obec Dlouhá Lhota ve výši $\frac{1}{2}$ z podílu
- Podíl na pozemku parcelní číslo 13/1 o výměře 2583m², ostatní plocha, zapsaný na LV č. 754, katastrální území Nová Ves, obec Dlouhá Lhota, ve výši $\frac{1}{2}$ z podílu
- Spoluvlastnický podíl na pozemku č. 34, o výměře 214m², zapsaný na LV č. 773, katastrální území Nová Ves, obec Dlouhá Lhota, ve výši $\frac{1}{2}$ z podílu
- Spoluvlastnický podíl na pozemku č. 32, o výměře 4012m², zahrada, zapsaný na LV č. 762, ve výši $\frac{1}{2}$ z podílu

jsou zapsané v katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště Mělník.

Dědicem výše uvedeného majetku taxativně uvedeného v bodu I mé závěti ustanovuji dceru Jitku Novákovou, narozenou dne 30. 11. 1974, r. č.: 608730/0227 bytem Libkovice pod Řípem 11, 411 87, Krabčice u Roudnice nad Labem.

II.

Veškeré níže uvedené nemovitosti, nacházející se v mém výlučném vlastnictví, tedy:

- Dům čp. 26 postavený na parcele č. 29 a zapsaný na LV č. 149, katastrální území Jiskrov, obec Jiskrov, katastr nemovitostí u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště Mělník
- Stavební parcela č. 29 o výměře 664 m², zastavěná plocha objekt bydlení zapsaný na LV č. 149, katastrální území Jiskrov, obec Jiskrov, katastr nemovitostí u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště Mělník

Dědicem uvedeného majetku taxativně uvedeného v bodu II mé závěti ustanovuji svého vnuka Martina Nováka, narozeného dne 30. 3. 2001, bytem Jiskrov čp. 26, 276 01 Mělník.

III.

- Synovi Jindřichu Novákovi narozenému dne 12. 2. 1967, ze závěti náleží právo doživotního a bezplatného práva bydlení v domě čp. 26 zapsaného na LV č. 149, katastrální území Jiskrov, obec Jiskrov, katastr nemovitostí u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště Mělník

Mým výslovným přáním je, aby děti tuto mou závěť respektovaly. Ostatní svůj majetek ponechávám zákonné posloupnosti.

V Dolní Lhotě dne 26. října 2010

Josef Novák
zůstavitel

Potvrzujeme svým podpisem, že pan Josef Novák před námi současně přítomnými svědky výše uvedenou závěť dnes vlastní rukou podepsal a výslovně projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli.

Eva Svobodová
svědek

Karel Svoboda
svědek

PŘÍLOHA B - ZÁVĚŤ PSANÁ VLASTNÍ RUKOU

I.

Já, níže podepsaný Jaroslav Vlček, r.č. 380909/2317, dat. nar. 9.9.1938, bytem Praha 6, Bubeneč, Jugoslávských partyzánů 860/30, odkazuji své sestře Lucii Marešové, dat. nar. 18.12.1945, r.č. 451218/458, bytem Praha 6, Břevnov, Hošťálkova 1617/14:

- budovu č.e. 150 (rod. rekr.) v Nové Vsi pod Pleší, postavenou na pozemku parc. St. 645 – zastavěná plocha a nádvoří, pozemek parc. St. 645 – zastavěná plocha a nádvoří a pozemek parc. č. 646 – zahrada, katastrální území Nová Ves pod Pleší, zapsané na listu vlastnictví č. 889 pro katastrální území Nová Ves pod Pleší, obec Nová Ves pod Pleší, u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště Příbram,

- pozemek parc.č. 1754/98 – zahrada, katastrální území Nová Ves pod Pleší, zapsaný na listu vlastnictví č. 1016 pro katastrální území Nová Ves od Pleší, obec Nová Ves pod Pleší, u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště Příbram,

- členský podíl ve Stavebním bytovém družstvu Na vyhlídce, se sídlem Praha 8, Kolárova 18, IČ: 47895623, zapsaném v obchodním rejstříku vedeného Městským soudem v Praze, oddílu DrXCIX, vložka 819 spojený s právem nájmu bytu č. 18, umístěného ve 3. nadzemním podlaží budovy čp. 654, v ulici Písečná 156, Praha 8, Kobylisy,

- garáž č. 654/78 (garáž), umístěnou v budově čp. 654 v Liboci, postavené na pozemcích parc.č. 1098//153, katastrální území Liboc, na listu vlastnictví č. 1543 pro katastrální území Liboc, u Katastrálního úřadu pro hlavní město Prahu, katastrální pracoviště Praha,

- obchodní podíl ve společnosti AB Technologies, s.r.o., se sídlem Praha 6, Na Petřínách 78, PSČ 162 00, IČ: 543 54 32, zapsané v obchodním rejstříku vedeného Městským soudem v Praze, oddílu C, vložka 17654.

II.

V případě, že by má sestra Lucie Marešová z jakéhokoli důvodu nedědila, ustanovuji náhradními dědici jí odkázaného majetku rovným dílem:

- svého švagra, pana Pavla Mareše, r.č. 450505/7869, dat. nar. 5.5.1945, bytem Praha 6, Břevnov, Hošťálkova 1617/14,
- svou neteř slečnu Janu Marešovou, r.č. 736007/7654, dat. nar. 7.10.1973, bytem Praha 6, Břevnov, Hošťálkova 1617/14.

III.

Já, níže podepsaný Jaroslav Vlček, r.č. 380909/2317, dat. nar. 9.9.1938, bytem Praha 6, Bubeneč, Jugoslávských partyzánů 860/30 odkazuji svému švagrovi Josefu Maláčkovi, dat. nar. 6.3.1948, r.č. 480306/001, bytem Praha 9, Mimoňská 564/78:

- bytovou jednotku č. 819/14 (byt) v budově č.p. 819 ve Vokovicích, postavené na pozemku parc. č. 1160/8 – zastavěná plocha a nádvoří, katastrální území Vokovice, včetně příslušného spoluvlastnického podílu společných částech budovy č.p. 819, postavené na pozemku parc.č. 1160/8 – zastavěná plocha a nádvoří, katastrální území Vokovice a spoluvlastnického podílu na pozemku parc. č. 1160/8 – zastavěná plocha a nádvoří, včetně nebytové jednotky č. 819/36 (garáže) v budově č.p. 819 ve Vokovicích, postavené na pozemku parc. č. 1160/8 – zastavěná plocha a nádvoří, katastrální území Vokovice, včetně příslušného spoluvlastnického podílu na společných částech budovy č.p. 819, postavené na pozemku parc.č. 1160/8 – zastavěná plocha a nádvoří, katastrální území Vokovice a spoluvlastnického podílu na pozemku parc.č. 1161/8 – zastavěná plocha a nádvoří, zapsané na listu vlastnictví č. 1456 pro katastrální území Vokovice, obec Praha, u Katastrálního úřadu pro hlavní město Prahu, Katastrální pracoviště Praha,
- osobní automobil zn. Felicia LX, rok výroby 2005, reg.zn. AKL 35-43,
- finanční prostředky uložené na vkladní knížce č. 29050407 u ČSOB, a.s., divize Poštovní spořitelna,
- veškeré bytové zařízení výše uvedeného bytu, zjm. obraz (olej na plátně) o rozměrech 150 mm x 60 mm, v dřevěném ozdobném rámu, „Kytice růží ve váze“, nesignováno.

IV.

V případě, že by můj švagr Josef Maláček z jakéhokoli důvodu nedědil, ustanovuji náhradními dědici jemu odkázaného majetku rovným dílem jeho děti:

- pana Rudolfa Maláčka, r.č. 740225/0164, bytem Praha 9, Mimoňská 564/78,
- paní Petru Novákovou, rozenou Maláčkovou, r.č. 725310/1134, bytem Praha 9, Mimoňská 564/78.

V.

Prohlašuji, že toto je má poslední vůle.

Jaroslav Vlček

V Praze, dne 18.2.2008

**PŘÍLOHA C - ZÁVĚŤ S ROZDĚLENÍM VĚCÍ A PODÍLŮ NA MAJETKU
ZŮSTAVITELE**

Závěť

Já, Jan Novák,

r.č.: 408018/8808, bytem Němcové 1, Sokolov

stanovuji po zralé úvaze pro případ své smrti dědice:

dědicem obrazu Zima v Africe od akademického malíře Zdeňka Štíhlého ustanovuji svého syna Jaroslava Nováka, r.č: 720809/3156, bytem Němcové 1, Sokolov,

jako dědice ostatního svého majetku ustanovuji

svého syna Milana Nováka, r.č: 650909/6213, bytem Němcové 1, Sokolov

a

svou dceru Petru Novákovou 700508/3645, bytem Němcové 1, Sokolov,

příčemž posledně dvěma jmenovaným odkazuji po jedné polovině svého majetku (po oddělení obrazu Zima v Africe).

V Praze 1. 9. 2010

vlastní rukou

Jan Novák

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: František Pastir

Obor: EHS

Forma studia: Prezenční

Název práce: Dědické tituly dnes a de lege ferenda

Rok: 2012/2013

Počet stran textu bez příloh: 41

Celkový počet stran příloh: 6

Počet titulů českých použitých zdrojů: 8

Počet internetových zdrojů:3

Počet ostatních zdrojů:6

Vedoucí práce:JUDr. Martina Karhanová